

- ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้

หัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปฏิรูปจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้ง มาเป็นยึดมนุษย์ หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือที่เรียกว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด

ที่กล่าวว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุดไม่ได้แปลว่าครูลดบทบาทหรือลดความสำคัญลง ตรงกันข้าม ครูกลับมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น อีกทั้งจะทำให้การศึกษามีพลังและศักดิ์ศรีในการแก้ปัญหา ของมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สังคมทุกวันนี้เชื่อมโยง ชับซ้อน เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มนุษย์ไม่สามารถ เฝ้าอยู่กับความซับซ้อนและความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ จึงเกิดสภาวะวิกฤต เช่น ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน การไม่มีงานทำ ความเครียด ความรุนแรง ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาโรคเอดส์ อุบัติเหตุ ความขัดแย้ง อาชญากรรม การทำลายสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ จึงไม่สามารถ จัดระบบชีวิต และสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขได้

การเรียนรู้โดยการท่องหนังสือหรือเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่สามารถทำให้มนุษย์เผชิญและ แก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เพราะโลกแห่งวิชา กับโลกแห่งความจริงต่างกัน การเรียนรู้โดยเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ทำให้แยกตัวออกจากความเป็นจริงของชีวิตและสังคมที่ซับซ้อน และเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

มนุษย์ควรเรียนรู้ในสถานการณ์จริง

สถานการณ์จริงจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ๆ มนุษย์ก็อยู่ในความเปลี่ยนแปลงนั้น เรียนรู้ในความเปลี่ยนแปลงนั้น ให้อ่าน ให้อ่าน ให้อ่าน และรู้การ จัดระบบชีวิต และสังคม ให้อยู่ในดุลยภาพในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้

การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นตัวตั้งหรือยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึงการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง สถานการณ์จริงของแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงต้องเอาผู้เรียนแต่ละคนเป็นตัวตั้ง ครูจัดให้นักเรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ กิจกรรม และการทำงาน อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้าน ทั้งทางกาย ทางจิตหรืออารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา ซึ่งรวมถึงพัฒนาการทางจิตวิญญาณด้วย

มนุษย์ต่างจากสัตว์ที่มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณ (Spiritual development) ความเป็นมนุษย์อยู่ที่พัฒนาการทางจิตวิญญาณ วิกฤตการณ์ของมนุษย์ เกิดจากการทอดทิ้งมิติทางจิตวิญญาณ เหลือแต่มิติทางวัตถุ จึงพากันวิกฤต ทั่วโลก การศึกษามัยใหม่ที่จะพามนุษย์รอดจากวิกฤตการณ์ต้องไปให้ถึงพัฒนาการทางจิตวิญญาณ เพราะจิตวิญญาณอยู่ในชีวิตมนุษย์ การเรียนที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้งจะทำให้คนพบมิติทางจิตวิญญาณ

การศึกษาทั่วโลกเป็นส่วนใหญ่แยกแยะว่าชีวิตคืออะไรหนึ่ง การศึกษาก็อีกอย่างหนึ่ง โดยการศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง ตามหลักทางพุทธศาสนาถือว่า **ชีวิตคือการศึกษและการศึกษาคือชีวิต** ศาสนาอื่นก็เช่นเดียวกัน ชีวิตและการศึกษาอยู่ที่เดียวกัน การปฏิรูปการเรียนรู้คือการย้ายการศึกษาให้มาอยู่ที่เดียวกับชีวิต ที่ว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้น หมายถึงชีวิตของผู้เรียน คือชีวิตของผู้เรียนคือการศึกษา การศึกษาคือชีวิตของผู้เรียน และชีวิตคือการเรียนรู้

ในการเรียนการสอนแบบเอาชีวิตเป็นตัวตั้งนี้ ควรจะเปลี่ยนบทบาทจากการต้องท่องบ่นเนื้อหาวิชาถ่ายทอดให้นักเรียนฟัง เป็นผู้ให้ความรักความสนใจในชีวิตของนักเรียนแต่ละคน จัดประสบการณ์การเรียนรู้อันหลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน ร่วมเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนในสถานการณ์จริง รู้ศักยภาพที่แตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคน และส่งเสริมให้นักเรียน ได้นำศักยภาพนั้นมาใช้ ขอนี้่นักเรียนอาจไม่รู้ตัวเองแต่ครูรู้ นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมศักยภาพตามความถนัดของตนจะมีความสุขอย่างยิ่ง และรักครูอย่างยิ่ง นักเรียนแต่ละชั้นจะมีครูอันหลากหลาย เช่น พ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปิน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ พระ ครูในสถานการณ์จริงจะไม่โดดเดี่ยว แต่มีเพื่อนครูหลากหลายจำนวนมาก ครูจะมีความสุขในการเรียนการสอนแบบนี้และเก่งวันเก่งคืน รวมทั้งเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดใหม่ ประสบอิสรภาพและมิตรภาพอันไพศาล เพราะการเรียนการสอนแบบนี้เป็นกระบวนการอันละเอียดของความเป็นมนุษย์ ซึ่งรวมเอาประชาธิปไตยและธรรมะเข้ามาในกระบวนการนี้ ด้วยชีวิตของครูจึงเปลี่ยนไป นำไปสู่ความสุขและความสร้างสรรค์อย่างยิ่ง

กระบวนการเรียนรู้ที่ดีเป็นการปฏิวัติมนุษย์ และปฏิวัตินุชยชาติ

จึงอยากให้ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้บริหาร และคนอื่น ๆ ทั้งหมด พยายามทำความเข้าใจการปฏิรูปการเรียนรู้ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

แต่เนื่องจากความเข้าใจว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด อาจจะแตกต่างกันไป คณะ
เลขาธิการของคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้จึงได้เชิญผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ช่วยกันทำหนังสือ
เล่มนี้ขึ้น ผ่านการพิจารณาของคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญอื่น อีกหลายท่าน
ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ ได้กรุณาทบทวนเป็นท่านสุดท้ายก่อนตีพิมพ์ หวังว่าครูและ
ท่านผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ จะได้ใช้เป็นคู่มือประกอบการปฏิรูปการเรียนรู้ เมื่อปฏิบัติไปแล้วทุกฝ่ายจะ
ได้เรียนรู้มากขึ้น ถ้าเห็นมีสิ่งใดที่ควรปรับปรุง “คู่มือ” เล่มนี้ ผู้จัดทำยินดีที่จะปรับปรุงหนังสือ
เล่มนี้ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันในการปฏิรูปการเรียนรู้ให้คนไทยได้พบสิ่งที่ดีที่สุด
อันได้แก่การเรียนรู้ที่ดี ในนามของประธานคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้
ผมขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนสร้างหนังสือเล่มนี้ให้เป็นสมบัติของสังคมไทย

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี)

ประธานคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้

ศาสตราจารย์ สุมณ อมรวิวัฒน์

การเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชีวิต และแสดงว่าคุณคนนั้นมีความเจริญเติบโต การเรียนรู้เป็นหัวใจของการศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาก็คือโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้อย่างได้ผลนั่นเอง

ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน คือนายโรงที่จัดระบบและกิจกรรมการแสดงละครชีวิตโรงใหญ่ กลุ่มคนทั้ง ๔ ข้างต้น จะทำอะไรได้ ถ้าไม่คำนึงถึงผู้แสดง คือนักเรียนซึ่งมีความสำคัญที่สุด ละครชีวิตอาจเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ฉากสวย ดนตรีไพเราะ แต่ถ้าผู้แสดงไม่อาจคิดลีลาท่าทางของเขาเอง เขาถูกบังคับบทบาททุกอย่างก้าวจนขลาดกลัวอับเฉา การแสดงก็จืดชืด คนดูคือสังคมก็ไม่ได้รับอะไรเลย ทุกสิ่งและทุกฝ่ายมีแต่ความสูญเสียและสูญเปล่าเพราะผู้แสดงไม่ได้รับการปลุกเร้าให้เข้าถึงบทบาทและเหตุการณ์ของละครแห่งชีวิตแต่ละเรื่อง

การเรียนรู้ตามนัยแห่งพุทธธรรม เป็นการจัดการเรียนรู้อันสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ การจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่ก่อให้เกิด**ธาตุรู้** ร่วมกับการฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหาด้วย**การรู้คิด** อย่างถูกต้องแยบคาย กระบวนการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดผลอย่างบูรณาการแก่ผู้เรียน คือสร้างความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี วิธีการเรียนรู้มีรากฐานที่สำคัญที่สุด คือ ความรักและความเข้าใจ ถ้าทุกคนในวงการศึกษาทั้งสองสิ่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูปหรือการปฏิวัติ ก็ไม่ใช่สิ่งยากลำบากน่าสะพรึงกลัวอีกต่อไป

การเป็นครูมีลักษณะเป็น**วิชาชีพ** ไม่ใช่อาชีพ เพราะวิชาครูเป็นศาสตร์ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ครูศาสตร์จึงมีวิชาที่ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านทุกวัยของชีวิตผู้เรียน มีทฤษฎีและแนวปฏิบัติชัดเจนที่ส่งเสริมสร้างสรรค์การเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินประสิทธิผลการเรียนรู้ ก็มุ่งตรงที่คุณลักษณะของผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ ครูจึงมีใช้ผู้รับจ้างใช้แรงงาน การเจรจาต่อรองใด ๆ ของครู จึงกระทำเพื่อความเจริญของศิษย์มิใช่เพื่อตนเอง

เอกสารนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดและกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เน้นบทบาทการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และนำเสนอตัวอย่างขั้นตอนการจัดการเรียนรู้นำสู่ความสำเร็จ ผู้ที่สนใจสามารถสืบค้นคำอธิบายและแบบอย่างปฏิบัติได้จริงจากแหล่งอ้างอิงที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการเป็นผลต่อเนื่องตลอดมา

ขอเชิญทุกฝ่ายมาเป็นสายใยสีสวย ถักทอลวดลายให้เกิดเส้นทางการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อก้าวสู่การดับทุกข์ร้อนที่ทั่วมลฑลไทยอยู่ทุกวันนี้

(ศาสตราจารย์สุมณ อมรวิวัฒน์)

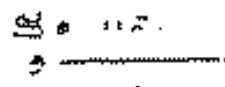
๖ พฤษภาคม ๒๕๕๓

อนาคตของประเทศไทยขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนในวันนี้ เพราะในโลกยุคใหม่การแข่งขันขึ้นอยู่กับความรู้และความสามารถของคนในชาติ โดยเฉพาะเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปฏิรูปการเรียนรู้โดยเร็วที่สุด เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเยาวชนให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีทักษะในการจัดการ มีคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม และรักการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง

แม้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจะมีผลบังคับใช้แล้ว การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวการจัดการศึกษาในหมวด ๔ สามารถดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องรอกฎหมายลูกรองรับเหมือนหมวดอื่น แต่ก็ยังมีครู ผู้บริหาร และผู้ปกครองจำนวนมากที่ยังไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิดจนเกิดความสับสนในเรื่อง “การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ในฐานะหน่วยงานกลางด้านนโยบายการศึกษาของชาติ จึงได้ร่วมกับปราชญ์ของแผ่นดิน ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ผู้บริหาร และผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จัดทำแนวคิดเรื่อง “การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ให้กระจ่างชัด เป็นที่เข้าใจตรงกันของทุกคนและทุกหน่วยงาน เพื่อให้การปฏิรูปการเรียนรู้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน พร้อม ๆ กับรวบรวมตัวอย่างแนวการปฏิบัติสำหรับเป็นคู่มือครูในชุด “หลากหลายวิธีสอนของครูต้นแบบ” รวมทั้งทำการวิจัยเพื่อเสนอนโยบายและรูปแบบ “การประเมินผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ซึ่งจะช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างครบวงจร

สกศ. ได้ทุ่มเทให้กับโครงการสร้างองค์ความรู้เรื่องนี้อย่างมาก เพราะถือว่าเป็นงานสำคัญที่จะนำไปสู่การ “ปฏิวัติวัฒนธรรมการเรียนรู้” ของคนไทย เพื่อช่วยให้เด็กไทยได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ เราต้องวางรากฐานการศึกษาที่ดีให้กับลูกหลานไทยในอนาคต เพื่อเสริมสร้างประเทศของเราให้เข้มแข็ง ผมคิดว่าคงไม่มีโอกาสไหนจะสำคัญเท่าครั้งนี้แล้วที่เราจะมาร่วมกันสร้างสิ่งอันเป็นคุณูปการใหญ่หลวงสำหรับประเทศชาติ และผมเชื่อว่าเราจะสามารถทำได้สำเร็จอย่างแน่นอน ขอขอบขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งจนกระทั่งหนังสือเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ดร. สุวัฒน์ เงินฉ่ำ

ผู้เรียนสำคัญที่สุด คือ คำสำคัญซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นคำที่กระตุ้นเตือนให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้หันกลับมาทบทวน ตรวจสอบความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติของตน พร้อมทั้งตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ และพันธกิจใหม่ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุน สร้างเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามความมุ่งหวังของสังคม

แนวคิด วิธีการ และตัวอย่างในการปฏิรูปการเรียนรู้ที่นำเสนอในเอกสารฉบับนี้ จึงเป็นเสมือนแหล่งความรู้อันทรงคุณค่าที่จะช่วยสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เกี่ยวข้องทุกคนได้นำไปใช้ในการดำเนินงาน ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ในส่วนของตนให้บังเกิดผลดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนตัวจักรสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ให้มีพลังที่จะขยับและผลักดันวงล้อของการปฏิรูปการศึกษาให้ขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างมั่นคงสู่จุดหมายสำคัญ

เอกสารฉบับนี้จะมีความหมายและความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นหากทุกส่วนในสังคมได้ร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์งานปฏิรูปการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายตามเส้นทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุดอันจะนำพาสังคมไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป

(นายสุวัฒน์ เงินฉ่ำ)

อธิบดีกรมสามัญศึกษา

ณ วันนี้ คงเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปแล้วว่า โฉมหน้าของการศึกษาไทยจะต้องเปลี่ยนไปและการปฏิรูปการเรียนรู้จะเป็นหัวใจ ของการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้

แต่ผู้คนจำนวนไม่น้อย ทั้งนักการศึกษา ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และประชาชนทั่วไปยังคงเถียงกันไม่สิ้นสุดว่า การปฏิรูปการเรียนรู้คืออะไร และจะผลักดันให้เกิดขึ้นจริงได้อย่างไร

หนังสือ “ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ที่จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้จึงมีคุณค่ายิ่ง เพราะได้ประมวลข้อคิดและประสบการณ์ ที่จะช่วยปูพื้นฐานความเข้าใจร่วมกันถึงหลักการของการปฏิรูปการเรียนรู้ ขั้นตอนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ บทบาทของผู้เกี่ยวข้องที่ต้องขับเคลื่อนร่วมกันในทุกระดับ ทั้งยังเปิดมุมมองของรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อเป็นตัวอย่างและแรงบันดาลใจสำหรับผู้ที่ก้าวเดินบนเส้นทางสายนี้

ฉะนั้น หากเราจะช่วยกันศึกษา คิด วิเคราะห์ สาระจากหนังสือฉบับนี้ เพื่อนำไปปรับประยุกต์สู่การปฏิบัติ แล้ว หนังสือเล่มนี้จะทวีคุณค่ามากขึ้น ราวกับ

เป็นเข็มทิศ เพื่อตรวจสอบทิศทางการทำงานว่าสอดคล้องกับหลักการที่ได้ประมวลไว้ในหนังสือเล่มนี้หรือไม่

เป็นแผนที่ เพื่อแสวงหาจุดหมายภายในตัวผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาในชุมชน และกิจกรรมโดยรวม ซึ่งเป็นทรัพยากรในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีค่าสูงสุด

เป็นเพื่อนคู่คิด ที่จะให้ความมั่นใจและกำลังใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ จากตัวอย่างที่ได้คัดสรรจากชีวิตจริง ประสบการณ์จริงของเพื่อนครูทั่วประเทศ...และ

เป็นบันทึกแห่งการเรียนรู้ ที่ไม่มีที่สิ้นสุด และรอยยิ้มการจารึกบทเรียนที่เกิดจากการปฏิบัติจริงของพวกเราทุกคน

หากเป็นได้เช่นนี้ หนังสือ “ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด” เล่มนี้ จะเป็น “สมบัติที่มีค่าของสังคมไทย” และนำไปสู่ “การดับความทุกข์ร้อนของแผ่นดิน” ตามเจตนารมณ์ของคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้

กษมา วรวรรณ

(นางกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)

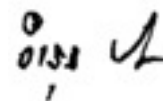
เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ดร. อ่ำรุญ จันทวานิช

การปฏิรูปการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนจะสำเร็จลุล่วง
อย่างดีได้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เร่งร่วมกันพัฒนาในหลายด้านหลายประการพร้อม ๆ
กัน การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นด้านหนึ่งของการปฏิรูปที่ทุกฝ่ายเชื่อมั่นว่า หากได้ดำเนินการอย่างจริงจังแล้ว
ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิรูปการศึกษาก็จะเกิดขึ้นและคุณภาพการศึกษาจะได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างแน่นอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยงานสำคัญหน่วยงานหนึ่ง มีหน้าที่รับผิดชอบ
ดำเนินการพัฒนาการศึกษาและปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การจัดทำเอกสารเรื่อง “ปฏิรูปการเรียนรู้
ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ขึ้นนี้ เป็นงานหนึ่งที่แสดงถึงความมุ่งมั่นอย่างสูงที่จะให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดและแนวทาง
การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามทิศทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช
๒๕๔๒ กล่าวคือ ผู้เรียนเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษา ทุกฝ่ายทั้งบิดามารดา ผู้ปกครอง
ครูอาจารย์ ผู้บริหารทั้งภาครัฐและเอกชนต้องร่วมกันจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่สมบูรณ์
และสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีความ
รู้ความสามารถ เจตคติและค่านิยมที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต บุคลากรทางการศึกษาและ
ผู้เกี่ยวข้องจึงควรได้อ่านเอกสารเรื่องนี้อย่างพินิจและพิจารณานำไปปฏิบัติให้เกิดผลแก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

ขอแสดงความชื่นชมต่อคณะผู้จัดทำและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมา ณ ที่นี้
ที่จัดทำเอกสารอันมีคุณค่า ยังประโยชน์แก่บุคลากรทางการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องซึ่งจะช่วยกันปฏิรูปการเรียนรู้
เพื่อการพัฒนาการศึกษาของชาติและพัฒนาประเทศชาติต่อไป

(นายอ่ำรุญ จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

คำชี้แจง

เอกสารเล่มนี้ไม่ใช่ตำรา คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ ตั้งใจทำขึ้นเป็น เอกสารความรู้ เขียนแบบเล่าสู่กันฟัง อ่านง่าย สบายใจ

- ❖ สร้างความชัดเจนเรื่องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในส่วนที่ เกี่ยวกับการเรียนรู้
- ❖ ทำความเข้าใจให้ตรงกันว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด นั้น คือ อย่างไร
- ❖ เอกสารเล่มนี้เป็นเล่มที่วาดด้วยหลักการ ของการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่ ผู้เรียนสำคัญที่สุด ยังมีเล่มต่อ ๆ ไปว่าด้วย **แนวปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้ บทบาทของพ่อแม่ เรียนรู้สู่โลกกว้าง ฯลฯ**
- ❖ เอกสารนี้มุ่งกลุ่มเป้าหมาย คือ ครู และผู้บริหารในสถานศึกษา ผู้ซึ่งมี ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนอยู่บ้างแล้ว
- ❖ ผู้จัดทำมุ่งหวังให้เอกสารนี้ได้รับการเผยแพร่ถึงครู และผู้บริหารใน สถานศึกษาทุกคน

	หน้า
ปฐมกถา	
คำชี้แจง	ณ
สารบัญ	
บทที่ ๑ บทนำ	๑
สถานภาพปัจจุบัน	๑
ความจำเป็นต่อปฏิรูปการเรียนรู้	๔
บทที่ ๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับการปฏิรูปการเรียนรู้	๗
ลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ	๑๑
ลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์	๑๑
ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์	๑๒
บทที่ ๓ แนวคิด ความหมาย และแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้	
ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด	๑๕
การเรียนรู้ตลอดชีวิต	๑๕
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด	๑๗
ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด	๑๙
ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้	๒๑
ตัวอย่างการจัดการกระบวนการเรียนรู้	๒๒
บทที่ ๔ ปฏิรูปการเรียนรู้ :	
ผลการดำเนินงาน และประสบการณ์จากฝ่ายต่าง ๆ	๒๙
หน่วยงานภาครัฐ	๒๙
องค์กรพัฒนาเอกชน	๓๘
สถานศึกษาต่าง ๆ	๔๒
ผลของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด	๕๓
กลุ่มผู้เรียน	๕๓
กลุ่มครู	๕๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๕ บทบาทของผู้มีส่วนร่วมและประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับ	๕๗
สภาพที่ขาดการมีส่วนร่วม	๕๙
การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย	๖๐
ผลที่ผู้มีส่วนร่วมจะได้รับ	๖๑
บทที่ ๖ ถาม-ตอบปัญหาการปฏิรูปการเรียนรู้	๖๓
บทที่ ๗ บทสรุป	๗๑
เอกสารอ้างอิง	๗๔
รายนามคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้	
คณะผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาหนังสือ คณะทำงาน และบรรณาธิการ	

สารบัญภาพ

แผนภาพที่

๑ สารระทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมุ่งสู่แนวทางการจัดการศึกษาที่ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด”	๗
๒ ลักษณะของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์	๑๓
๓ การเรียนรู้ตลอดชีวิต	๑๕
๔ แนวดำเนินการของโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด	๓๓
๕ แนวดำเนินการของครูผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด	๓๔
๖ ขั้นตอนการสื่อสารระหว่างครูกับผู้เรียนรู้	๔๑
๗ แสดงสภาพที่ขาดการมีส่วนร่วม	๕๙
๘ แสดงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย	๖๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้กำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา ๔๓ ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ... และมาตรา ๘๑ ระบุไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาระบบวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

สาระในรัฐธรรมนูญดังกล่าว นำไปสู่การจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อปฏิรูปการศึกษาของชาติ

ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ก่อให้เกิดกระแสการตื่นตัวครั้งใหญ่ของครูอาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทั้งหลาย เพราะนับแต่บัดนี้ไป การศึกษาของประเทศจะต้องมีการปฏิรูปปรับเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ ไปสู่การจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม และจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงสุดเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาลักษณะของคนไทยที่พึงปรารถนา คือ ดี เก่ง และมีความสุข ปรากฏสัมฤทธิ์ผล

ปัจจุบันพ่อแม่ ครู ผู้บริหาร และผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับจัดการศึกษาได้จัดเวทีพบปะเสวนากันอย่างกว้างขวางทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อหาคำตอบว่าการจัดการศึกษาในทศวรรษต่อไปนี้จะเป็นไปในทิศทางใด โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งถือว่ามีเป็นองนำหรือหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ความคิดเห็นมีแตกต่างกันหลากหลาย ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน

สถานการณ์ปัจจุบัน

ท่ามกลางภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความผันผวนทางการเมือง ความผูกพันทางวัฒนธรรมและศีลธรรม ความพ่ายแพ้ในสนามแข่งขันที่ต้องวัดกันด้วยคุณภาพและสมรรถภาพ คนไทย

และสังคมไทยเริ่มต้นตัวที่จะติดตามความเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกและทางลบของประเทศชาติอย่างใกล้ชิด เมื่อใดก็ตามที่คนส่วนใหญ่ของประเทศยังยากจนและอ่อนล้า ขาดสิทธิและโอกาสในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และการทำมาหากิน เสียงเรียกร้องให้มีการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาก็ยิ่งดังก้องขึ้นตามลำดับ และ เร่งรีบให้เกิดการปฏิรูปโดยพลัน

รัฐได้ทุ่มเทงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชนได้แสดงความมุ่งมั่นในการปรับปรุงกระบวนการศึกษาทุกด้านให้สามารถสนองตอบความต้องการของชีวิตและสังคม และก้าวทันต่อความก้าวไกลของสังคมโลก แต่สภาพปัจจุบันการจัดหลักสูตร และการเรียนการสอนยังไม่บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์

**ความยากจน ความมั่งงาย ความเอารัดเอาเปรียบ ความทุจริตยังมีอยู่ทุกหนแห่ง
ช่องว่างห่างไกลระหว่างคนสิ้นไร้ และคนมั่งมี**

ประชาธิปไตยยังกึ่งดิบกึ่งดี

ทุกครั้ง ทุกเหตุการณ์ที่เกิด ทุกคนหันมาโทษการศึกษา

การเรียนการสอนยังไม่มีคุณภาพเป็นที่พอใจ คนไทยต้องมีความรู้ ความสามารถมากกว่านี้ โรงเรียนต้องมีประสิทธิภาพมากกว่านี้

อะไรที่บ่งบอกว่าต้องปฏิรูปการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน

❖ คนทุุกวัยตั้งแต่เกิดจนจบมหาวิทยาลัย เรียนแต่วิชา รู้แต่หนังสือ ถูกล้อมกรอบด้วย ตารางสอนและห้องเรียน การพัฒนาคนจึงไม่เอื้อให้มีคุณสมบัติ มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง มุ่งทำงาน ชาญชีวิต

❖ วิธีการเรียนการสอนไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิดวิเคราะห์ การ แสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนขาดคุณลักษณะช่างสงสัย และใฝ่หา คำตอบ ยังเน้นการสอนหนังสือมากกว่าการสอนคน นอกจากนั้นยังขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย

❖ ครูยังเป็นผู้มีอำนาจในชั้นเรียน ครูยังคงยึดมั่นว่าตนเองเป็นผู้รู้มากที่สุด ถูกที่สุด และมี อำนาจมากที่สุดในการบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนมีหน้าที่รับและปรับตัวให้สอดคล้องกับเนื้อหาความรู้และวิธี การของครู สถานศึกษาจึงไม่เป็น “โรงเรียน” เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่เป็น “โรงสอน”

❖ กระบวนการเรียนรู้เป็นความทุกข์ อับเฉา น่าเบื่อหน่าย ทั้งพ่อแม่ ครู นักเรียน ยึด หลักสูตรเป็นเกณฑ์ เนื้อหาสาระทั้งหมด การสอบและคะแนนสอบ เป็นสิ่งพิพากษาความสำเร็จ ทุกคนจึง เครียด ขาดความสุขในการศึกษา

❖ **โรงเรียนไม่สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้** เป็นอาณาเขตที่ขาดความสัมพันธ์กับชีวิตชุมชน ท่างไกลธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่ปลูกเจ้าบรรยากาศทางปัญญา ครอบครัวและชุมชนไม่มีโอกาสร่วมคิดร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้

❖ **กระบวนการเรียนการสอนยังเป็นพฤติกรรมจำเจและพฤติกรรมถ่ายทอด** สัดส่วนการฝึกปฏิบัติ การฝึกคิด และการอบรมบ่มนิสัย ยังมีน้อยกว่าการท่องบ่นเนื้อหา ผู้เรียนเคยชินต่อการทำตามเชื่อฟัง นิ่งนิง จึงขาดความคล่องในการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ไม่ได้รับการปลูกฝังความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติ

❖ **ตลอดเวลาอันยาวนานในระบบโรงเรียน เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ไม่มีโอกาสน้อยที่จะได้รับรับการอบรมบ่มนิสัย** ให้พากเพียร ลู่งาน ยึดมั่นความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ การบ่มเพาะคุณธรรมและสุนทรียภาพยังไม่เข้มข้นเพียงพอจนเกิดผลแก่ผู้เรียน

อย่างไรก็ตามในภาวะ “วิกฤต” ก็ยังมี “โอกาส” ที่เป็นความหวัง ในปัจจุบันยังมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนมากที่สามารถพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดและประสบความสำเร็จ กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดมีใช้เรื่องใหม่ หากแต่มีการริเริ่มพัฒนามานาน ครุฑิตทั่วแผ่นดินได้ใช้กระบวนการนี้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และได้สั่งสมบทเรียนมายาวนาน แม้ว่าสถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ครูและผู้บริหารสถานศึกษาเหล่านี้ก็ยังคงสามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูด้วยความรักความเมตตาต่อศิษย์อย่างเปี่ยมล้น และด้วยความศรัทธาอย่างมั่นคงต่อวิชาชีพครูของตน ยิ่งในภาวะการณ์ปัจจุบันที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด และกระแสการปฏิรูปการเรียนรู้ที่อยู่ในความสนใจของประชาชนอย่างกว้างขวาง จึงเป็นปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดประสบความสำเร็จได้ เอกสารนี้จะนำเสนอตัวอย่างของครูที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบทต่อ ๆ ไป

ทุกฝ่ายในวงการศึกษาได้พยายามปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพมาอย่างต่อเนื่อง แต่เท่าที่ทำมีลักษณะเป็นการปฏิสังขรณ์ คือ ซ่อมแซม ปรับปรุง ปะหลุ ฉาบทา ยังมีได้ลงลึกมากพอถึงการเปลี่ยนแปลงในหัวใจ ความคิด จิตสำนึกของคน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้แผ้วถางทางนำมาสู่จุดเปลี่ยนของการปฏิรูป กระบวนการเรียนการสอนอย่างจริงจังเพื่ออนาคตอันสดใสของสังคมไทย

ความจำเป็นต่อปฏิรูปการเรียนรู้

ประชาคมการศึกษา นักคิด นักการศึกษา สถาบันทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรมและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งหลายต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ถึงเวลาต้องปฏิรูปวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยทั้งชาติ ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังนี้

๑. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย

การปฏิรูปวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่จะช่วยพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น และสรรพสิ่งทั้งหลาย รู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในครรลองแห่งความดีงาม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง เป็นคนมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎกติกาของสังคม มีความขยัน ซื่อสัตย์ และเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความสามารถในการใช้ศักยภาพของสมองทั้งซีกซ้าย - ขวาอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน คือ ความสามารถในด้านการใช้ภาษาสื่อสาร การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์แบบวิทยาศาสตร์ คิดเป็นระบบ สามารถใช้สติปัญญาอย่างเฉลียวฉลาดลึกซึ้งเพื่อเรียนรู้ให้บรรลุความจริง ความดี ความงามของสรรพสิ่ง เป็นคนที่มีสุขภาพกาย - ใจดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ บุคลิกภาพร่าเริงแจ่มใส จิตใจอ่อนโยนและเกื้อกูล มนุษย์สัมพันธ์ดี เผชิญและเผชิญปัญหาได้ ดำรงชีวิตอย่างอิสระและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๒. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความเข้มแข็งของสังคมไทย

เมื่อสมาชิกของสังคมได้รับการพัฒนาความตระหนัก และจิตสำนึกร่วมกันในการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาของส่วนรวม คนทุกชุมชนย่อมพร้อมที่จะมีส่วนร่วม ถักทอความคิด ร่วมจิตกันทำงานอย่างไม่เห็นแก่ตัว มีการบริหารจัดการอย่างถูกต้องแบบค้าย ลดความขัดแย้ง ทุกคนรับผิดชอบ นำพาสังคมให้ก้าวหน้าด้วยต่างก็รู้คุณค่าของตนเอง

ประเทศไทยจะไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการเมือง การปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูประบบเศรษฐกิจ และการปฏิรูปอื่นใด ถ้าไม่ปฏิรูปการศึกษาตรงหัวใจคือ การปฏิรูปการเรียนรู้

๓. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคโลกาภิวัตน์

การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องให้สอดคล้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคอิเล็กทรอนิกส์และใยแก้วนำแสงที่วิทยาการเจริญรุดหน้า ความรู้ และสรรพวิทยาการเดินทางไปถึงที่ต่าง ๆ ด้วยความรวดเร็ว ข้อมูลและสาระความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนทุกวัย จึงต้อง

มีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่รอบตัว ทั้งจาก**ครูคน ครูเครื่อง และครูธรรมชาติ** สิ่งแวดล้อม

ผู้เรียนในยุคโลกาภิวัตน์จะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาได้มากกว่า ๑ ภาษา คือ ต้องรู้และใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องคล่องแคล่ว และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อสื่อสารกับสากลได้ด้วย ต้องมีความคล่องแคล่วในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นประตูที่จะเปิดออกไปสู่โลกกว้างเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และรู้จักสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตของตน ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

๔. ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสังคมไทย

การปฏิรูปการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นการเปิดแนวทางใหม่ ๆ ให้แก่ครู พ่อแม่ ชุมชน มีอิสระในการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา จัดหลักสูตร และการบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น การลดทอนกรอบกระบวนวิธี คำสั่งของส่วนกลางลงเพื่อให้เกิดความหลากหลายในการปฏิบัติ เช่น การจัดชั้นเรียนและตารางเรียนที่ยืดหยุ่นและเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ การลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องเพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับค้นคิดเพื่อวางแผนเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างบทเรียน การออกแบบแผนการเรียนที่ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษาได้ร่วมกันคิด และเกื้อหนุนกันและกัน เป็นต้น

ปัจจุบันมีเสียงเรียกร้องจากเด็กและเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียน โดยเฉพาะในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบใหม่ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ได้พัฒนาสมอง การคิด และสติปัญญาอย่างเต็มศักยภาพ ได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ หากครูและผู้บริหารสถานศึกษาได้ปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนของตนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แล้ว เราก็จะมี**โรงเรียนดี ๆ ครูดี ๆ ที่มีคุณภาพทัดเทียมกันเกิดขึ้นเต็มแผ่นดิน**

๕. ปฏิรูปการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกฎหมาย

การปฏิรูปการเรียนรู้ถือเป็นหัวใจของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงเป็นภารกิจที่มีกฎหมายรองรับ ครูอาจารย์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องถือปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตาม

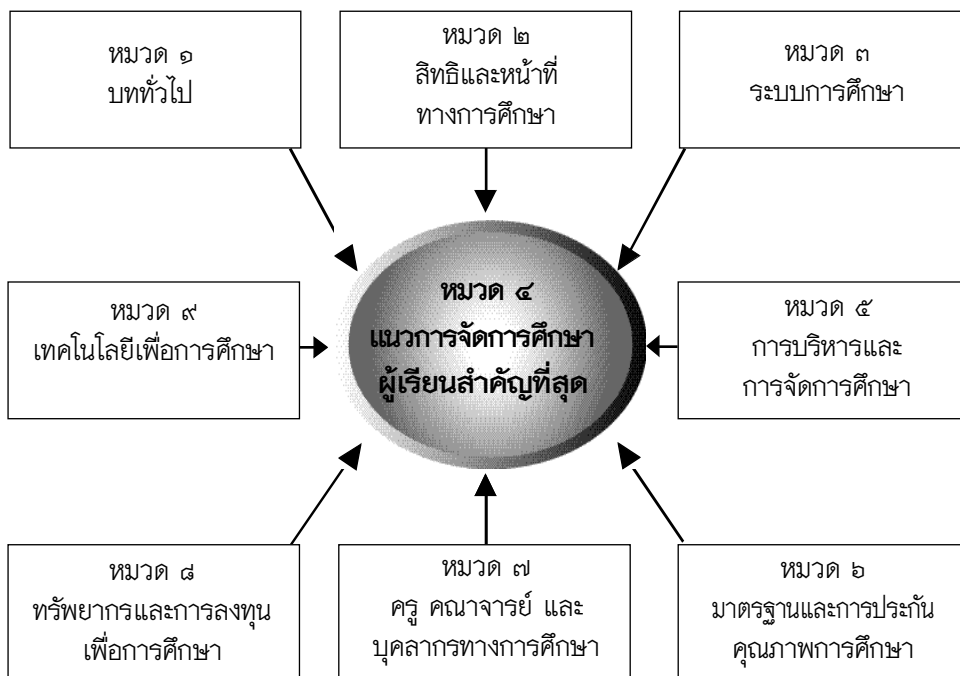
เจตนาารมณ์ของกฎหมาย ไม่ใช่นโยบายหรือแผนงานที่ใครจะทำได้ไม่ทำก็ได้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามใจชอบ
ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเหมือนอดีตที่ผ่านมา

ด้วยความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ครู และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน
ต้องทบทวนบทบาทของตนเองว่า การจัดการเรียนการสอนที่ตนกำลังดำเนินการอยู่มีคุณภาพ ถูกต้อง เหมาะสม
สอดคล้องกับสภาพของสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันมากน้อยเพียงไร ภายหลังจากประกาศใช้พระราช-
บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ อันเป็นกฎหมายแม่บทของการจัดการศึกษาที่มุ่งผลให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงทุกด้านทุกมิติ ถึงเวลาแล้วที่เราทุกคนจะร่วมมือพร้อมกันปฏิรูปวัฒนธรรมการเรียนรู้ ด้วยจิตที่
อาสา และด้วยใจรักในวิชาชีพ ทั้งนี้เพื่อเกิดผลทางการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับการปฏิรูปการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๒ มีผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา อันเป็นวาระสำคัญแห่งชาติ มีสาระสำคัญทั้งสิ้น ๙ หมวด โดยเฉพาะหมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จะมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

แผนภาพที่ ๑ สาระทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษา

มุ่งสู่แนวการจัดการศึกษาที่ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด”

สาระที่เกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ปรากฏอยู่หลายหมวดหลายมาตรา เช่น หมวด ๑ ความมุ่งหมายและหลักการ ให้ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หมวด ๒ สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ต้องจัดให้ทุกคนมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หมวด ๓ ระบบการศึกษา การจัดการศึกษา มี ๓ รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย หมวดที่เป็นหัวใจคือ หมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา ซึ่งว่าด้วยหลักการ สาระ และกระบวนการเรียนรู้ ส่วนหมวด ๕ การบริหารและการจัดการศึกษา หมวด ๖ มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา หมวด ๗ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา หมวด ๘ ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และหมวด ๙ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แต่ละหมวดเป็นองค์ประกอบและปัจจัยเกื้อหนุนให้กระบวนการจัดการศึกษา เป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เป็นจุดปรับเปลี่ยนที่สำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ มีสาระสำคัญ ดังนี้

หมวด ๑ บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ

หมวดนี้มีสาระที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังนี้

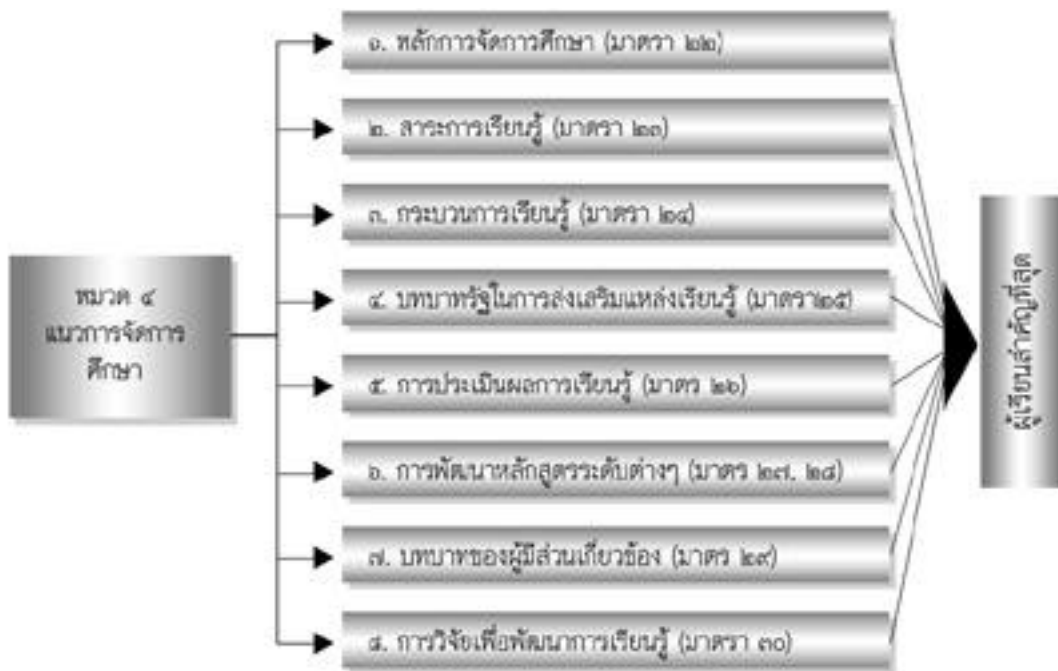
มาตรา ๖ : ลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา ๗ : เป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา ๘ : การจัดการศึกษา เป็นการศึกษาตลอดชีวิต สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

หมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา

สาระของหมวดนี้ครอบคลุมหลัก สาระ และกระบวนการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างให้แนวทางการมีส่วนร่วมสรรค์สร้างวิสัยทัศน์ใหม่ทางการเรียนการสอนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน สาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดตามหมวดนี้เริ่มตั้งแต่มาตรา ๒๒ ถึงมาตรา ๓๐ มีสาระสำคัญ ๘ เรื่องใหญ่ ๆ คือ

มาตรา ๒๒ : หลักการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา ๒๓ : สารการเรียนรู้ เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมือง และการปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเรื่องการจัดการ ด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การใช้และการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้

มาตรา ๒๔ : กระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญ

สถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

มาตรา ๒๕ : บทบาทรัฐในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการดำเนินงาน และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

มาตรา ๒๖ : การประเมินผลการเรียนรู้ พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบความก้าวหน้าตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา และให้นำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

มาตรา ๒๗ และ ๒๘ : การพัฒนาหลักสูตรแต่ละระดับ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

หลักสูตรต้องมีลักษณะหลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยสาระของหลักสูตรทั้งด้านวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

หลักสูตรระดับอุดมศึกษา เพิ่มการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพขั้นสูง การค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา ๒๙ : บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งหาวิธีการแลกเปลี่ยนการพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา ๓๐ : การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อที่เหมาะสมกับผู้เรียนใน

แต่ละระดับการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นบทบัญญัติที่ให้ทิศทางในการปฏิรูป การเรียนรู้ที่ชัดเจน แม้ว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ของชาติเป็นงานที่ยาก แต่เป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ที่มุ่งสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้ ทุกส่วนของสังคมไม่ว่า ฝ่ายนโยบาย พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้เรียน ผู้บริหาร ชุมชน ต้องมีความ เข้าใจตรงกันและเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปครั้งนี้ โดยมุ่งหวังที่จะได้เห็นคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุข

ลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้ นักการศึกษา นักคิด ครูอาจารย์ ผู้บริหาร ผู้เรียน และทุก ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะผู้เรียนและลักษณะกระบวนการเรียนรู้ ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ สรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ

ลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์

ผู้เรียนที่พึงประสงค์ คือ ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

คนดี คือคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมี **คุณภาพ** มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล

รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

คนเก่ง คือคนที่มี **สมรรถภาพสูง** ในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่ง หรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะ ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นต้น เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี ความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน สังคม และประเทศชาติได้

คนมีความสุข คือคนที่มี **สุขภาพ** ดีทั้งกาย และจิต เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพปลอดพ้นจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือกระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกล เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข

จากลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

- ลักษณะการบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์**
- เป็นกระบวนการทางปัญญาที่คนผู้เรียนอย่างคองเนื่องตลอดชีวิต
 - เรียนรู้ด้วยความสุข เน้นประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ
 - บูรณาการการการเรียนรู้ สอดคล้องกับความสนใจ ทันสมัยตามสภาพจริง
 - เน้นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง นำไปใช้ประโยชน์ได้
 - เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๒ ลักษณะของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

หากมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม หรือที่เรียกว่าบูรณาการตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นแล้ว ย่อมส่งผลให้ได้คนไทยที่เป็น**คนดี คนเก่ง และมีความสุข** คุณสมบัติ ๓ ประการต่างเป็นปัจจัยอิงอาศัยซึ่งกันและกัน มิได้เรียงลำดับก่อนหลัง เพราะถ้าพิจารณาอย่างบูรณาการแล้วก็ไม่จำเป็นต้องถกเถียงกันว่าคำใดควรมาก่อนคำใด

จุดหมายสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การพัฒนาคุณภาพของคนไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ทุกฝ่ายต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ทำ ทบทวน พิสูจน์ ผล แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ฟังพาดตนเองได้เนื่องจากใฝ่หาความรู้ได้เอง และใช้ความรู้ทางสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

แม้การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด จะเป็นกระบวนการที่ได้กำหนดไว้เป็นกฎหมายแล้ว แต่ก็ยังมีสาระสำคัญอีกหลายประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน เพื่อให้การนำสาระเหล่านั้นไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจะนำเสนอในบทต่อไป

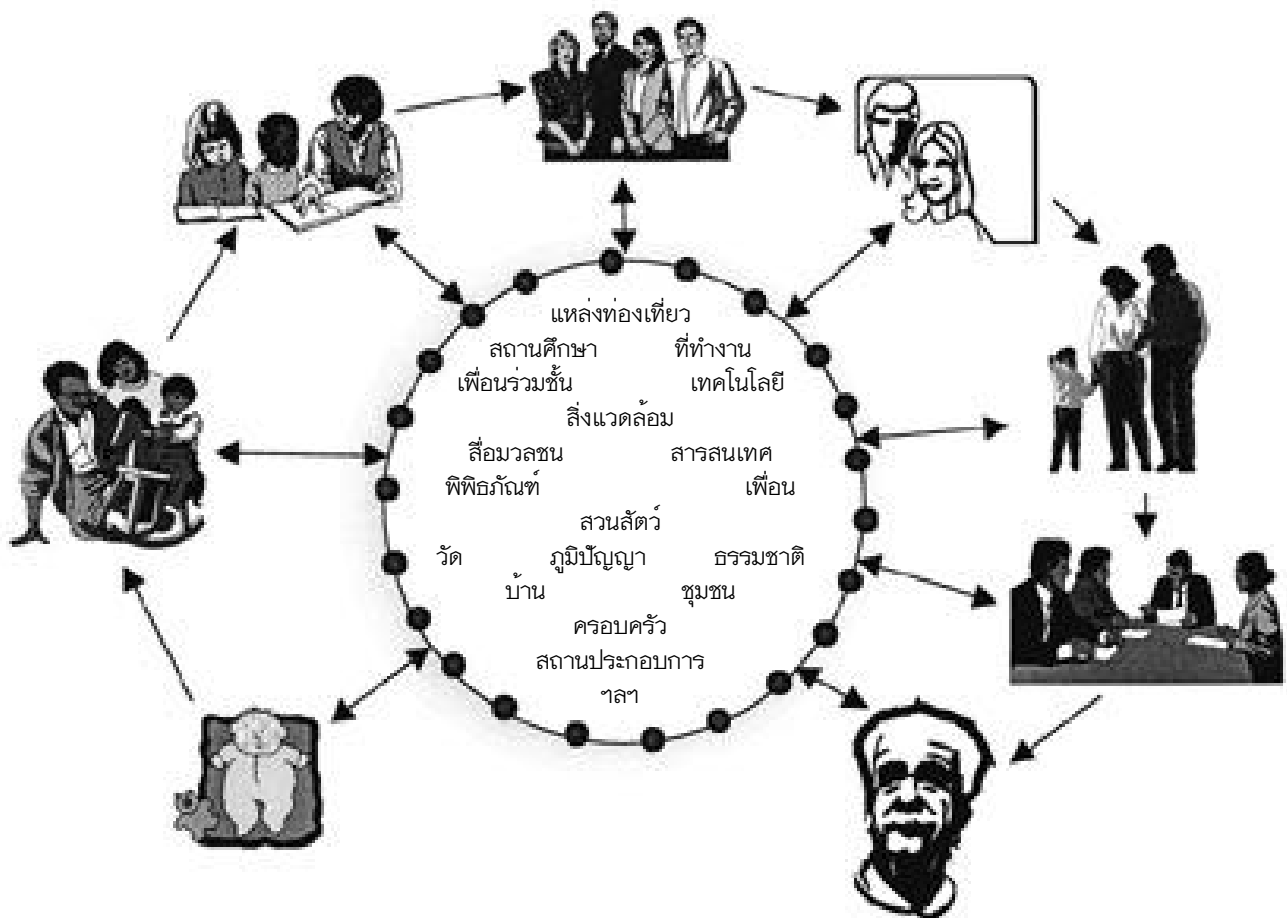
แนวคิด ความหมาย และแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

โลกและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การดำรงชีวิตของคนจึงต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นครรลองของชีวิตที่เกิดขึ้นได้ทุกแห่งทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิตตั้งแต่ปฏิสนธิ จนตาย เริ่มจากการเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียน สถาบันศาสนา แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ กว้างไกล ครอบคลุมสถานการณ์ของสังคมไทยและสังคมโลก

การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปฏิสนธิ

ตลอดชีวิต

แผนภาพที่ ๓ การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปฐมบทการเรียนรู้เริ่มขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ปัจจุบันมีหลักฐานทางการแพทย์และจิตวิทยาที่พิสูจน์แน่นอนแล้วว่า เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาและสามารถที่จะเรียนรู้ได้ในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา ดนตรี จริยธรรม ปิตามารดาสามารถให้ลูกได้เรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เช่น การให้ฟังดนตรี ให้ฟังเพลงบันทึกเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงน้ำไหล นกร้อง ไก่ขัน การนับเลข การพูดคุยและการสัมผัสกับลูก เด็กที่ได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมตั้งแต่ก่อนเกิดสามารถช่วยให้สมองได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

การเรียนรู้ช่วงอายุ ๐ - ๖ ปี ถือได้ว่าเป็นโอกาสทองของการเรียนรู้ เพราะวัยนี้สมองจะเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะช่วง ๓ ปีแรก สมองของเด็กมีการเปลี่ยนแปลงทั้งปริมาณเส้นใยสมองและจุดเชื่อมต่อ สารเคมีในสมอง รวมทั้งรอยหยักที่พื้นผิวสมอง ซึ่งล้วนส่งผลต่อสติปัญญาและความฉลาดของเด็ก ถ้าเด็กได้รับการพัฒนา ได้รับการกระตุ้นด้วยวิธีการที่ถูกต้องแล้ว จะช่วยพัฒนาเซลล์สมอง เจตคติต่อการเรียนรู้ และวางพื้นฐานของการเรียน ช่วยให้ทักษะการเรียนรู้พัฒนาไปได้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

เด็กวัยนี้ชอบเคลื่อนไหว สัมผัส เป็นวัยที่ชอบเล่นใช้มือใช้เท้า เด็กชอบกิจกรรมการเล่น และการออกกำลังกาย เด็กชอบปั้นดิน ถอนหญ้า ปลูกต้นไม้ ฯลฯ เด็กเล่นและทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปพร้อมกัน วัยนี้การเล่นคือการเรียน

วัย ๐ - ๖ ปี เป็นวัยชีวิตที่คิดฝัน จินตนาการ วัยแห่งการสัมผัส ความปรารถนาที่จะเรียนรู้ สื่อสาร และเล่นร่วมกับผู้อื่น เป็นวัยเริ่มแรกที่จะวางรากฐานของชีวิตข้างหน้าว่าจะพัฒนาไปได้ดีเพียงใด

แหล่งการเรียนรู้ในวัย ๐ - ๖ ปี ที่สำคัญที่สุดคือ ครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่และบุคคลในครอบครัว ฉะนั้นการเตรียมการศึกษาสำหรับพ่อแม่และแม่ในฐานะเป็นครูคนแรกของลูก จึงมีความสำคัญควบคู่ไปกับการสอนเด็กปฐมวัย

การเรียนรู้ในช่วงอายุ ๖ - ๒๔ ปี เป็นวัยเรียนในสถานศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่วัยประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนกระทั่งถึงระดับอุดมศึกษา การเรียนในช่วงนี้จะเป็นการเรียนเพื่อให้มีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมบูรณ์ ครบองค์ ๔ คือ การพัฒนาทางด้านร่างกาย จะต้องฝึกให้สามารถพัฒนาได้ทั้งกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ และสุขภาพโดยรวม การพัฒนาทางด้านสติปัญญา คือ กระตุ้นสมองให้เติบโตฝึกให้รู้จักกระบวนการคิดวิเคราะห์ จินตนาการ และใช้เหตุผล การพัฒนาทางด้านอารมณ์และทางด้านจิตใจ จะต้องฝึกเด็กให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สามารถเรียนรู้วิธีควบคุมอารมณ์ ให้มีศรัทธาและปฏิบัติตามหลักธรรมในศาสนา ผู้เรียนได้รับการฝึกหัดขัดเกลาทั้งกาย วาจา ใจ การพัฒนาทางด้านสังคม จะต้องฝึกเด็กให้เคารพปฏิบัติตามกฎและกติกาของสังคม เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น

เด็กวัยนี้เริ่มสามารถคิดเรื่องนามธรรม ใช้เหตุผลจำแนกความดี-เลวได้ จึงควรมีโอกาสได้เรียนรู้ สัมผัส และสร้างประสบการณ์ ด้านภาษา การคิดคำนวณ ทักษะทางสังคม และวิทยาศาสตร์

วัย ๖ - ๒๔ ปี เป็นวัยเด็กที่เติบโตขึ้นเป็นเยาวชน หากเข้าเรียนในระบบโรงเรียนก็สามารถจบระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งทางสุขภาพอนามัย ทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม จิตใจ สุนทรียภาพ เพื่อสามารถดำรงตนในวัยผู้ใหญ่ได้อย่างมีความสุข

แหล่งการเรียนรู้ของวัยเรียนนี้จะอยู่ที่สถานศึกษาเป็นหลัก แต่การเรียนรู้ที่ต้องส่งเสริมให้มีมากขึ้นก็คือ การเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน สถานที่ต่าง ๆ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเรียนรู้จากเพื่อน ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ฯลฯ ฉะนั้น การจัดการศึกษาจะต้องมีความหลากหลาย ทุกส่วนของสังคมจะมีบทบาทและความสำคัญในการร่วมกันพัฒนาเด็กและเยาวชนมากขึ้น

การเรียนรู้ช่วงวัยทำงาน อายุระหว่าง ๒๕ - ๖๐ ปี ผู้ใหญ่วัยทำงานสามารถเรียนรู้ได้จากสื่อการศึกษาตามอัธยาศัยนอกเหนือจากเรียนจากสถานศึกษา ส่วนมากเป็นการเรียนรู้จากงานอาชีพ สถานประกอบการ เพื่อนร่วมงาน การท่องเที่ยว สื่อมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ผู้ใหญ่จำเป็นต้องพัฒนา สติปัญญา ความสามารถ และคุณธรรมอยู่อย่างต่อเนื่อง

การเรียนรู้ในช่วงวัยสูงอายุ (๖๐ ปีขึ้นไป) คนสูงอายุสามารถเรียนรู้ได้มากมาย โดยผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เช่น ศิลปะ ดนตรี กีฬาสำหรับผู้สูงอายุ งานหัตถกรรม และกิจกรรมทางสังคม คนสูงอายุยังเป็นที่เคารพนับถือในสังคมไทย สามารถค้นคว้าหาความรู้ และเป็นที่ยังทางภูมิปัญญาในชุมชนท้องถิ่น ทำงานอาสาสมัครในองค์กรชุมชน ชมรม สมาคมต่าง ๆ ซึ่งทำให้ชีวิตมีคุณค่า และทำประโยชน์แก่สังคม

คน ชุมชน ประชาชนเป็นพลังที่สำคัญที่สุดของชาติ การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้ตลอดชีวิต ถ้าเรานำแนวคิดสองส่วนคือ “ความสำคัญของคน” กับ “ศักยภาพในการเรียนรู้ตลอดชีวิต” มาบูรณาการเข้าด้วยกันจะช่วยเปลี่ยนวัฒนธรรมการคิดเรื่องการจัดการศึกษาของประเทศได้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการระบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

แนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด มิใช่เรื่องใหม่ ได้มีการใช้แนวคิดนี้สืบต่อกันมาอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

การเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรมเน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการพัฒนา “คน” ทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกชน(คือคนแต่ละคน) และการพัฒนา “กลุ่มคน” ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ เมื่อ “คน” มีความสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ วิธีการฝึกฝนอบรมจึงเป็นการพัฒนาทุกองค์ประกอบของความ เป็น “คน”

การเรียนรู้ตามวิถีชีวิตไทยแบบดั้งเดิม มีลักษณะเป็นการสั่งสอนรายบุคคล เมื่ออยู่ในครอบครัว พ่อแม่สอนลูกชายให้เขียนอ่านออกเขียนได้ สอนลูกหญิงให้ทำงานบ้านงานเรือน รู้จักรักษาของส่วนตัว เมื่อเติบโตขึ้นผู้ชายได้บวชเรียนกับพระที่วัดได้ฝึกงานอาชีพ การทำมาหากิน ส่วนผู้หญิงฝึกคุณสมบัติของกุลสตรีและฝึกงานอาชีพ กระบวนการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมไทย สรุปได้คือ

๑. เป็นกระบวนการบ่มเพาะ ชีมีชีพลักษณะนิสัย
๒. กระบวนการถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม
๓. กระบวนการเรียนวิชาความรู้
๔. กระบวนการอบรมกิริยามารยาททั้งทางกาย วาจา ใจ ตามหลักคุณธรรม
๕. กระบวนการฝึกปฏิบัติด้วยการทำให้ดูแล้วฝึกให้ทำเป็น
๖. กระบวนการส่งเสริม สัมมาทิฐิ ให้ลูกหลานเป็นคนคิดดี คิดชอบ

สื่อประกอบการเรียนรู้ นอกจากเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือทำมาหากินแล้วเด็กได้เรียนรู้จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม นิทานพื้นบ้าน ของเล่น การละเล่น บทกลอน สุภาษิต ปริศนาคำทาย

การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนไทย มีลักษณะสัมพันธ์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บุรณาการระหว่างความรู้ ความสามารถปฏิบัติได้จริง และควมมีคุณธรรม สมควรที่นักการศึกษาทั้งหลายจะได้สนใจค้นคว้า เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับกาลสมัย

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดควรคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. สมองของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด

สมองของมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์สมองประมาณหนึ่งแสนล้านเซลล์ เป็นโครงสร้างที่มหัศจรรย์ โดยธรรมชาติสมองมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิด มีความต้องการที่จะเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้ มนุษย์ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติ และทุกอย่างรอบตัว

มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ต้องอาศัยสมองและระบบประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นพื้นฐานของการรับรู้ ซึ่งรับรู้ความรู้สึกจาก อวัยวะรับความรู้สึก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องสนใจ และให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง (Head) จิตใจ (Heart) มือ (Hand) และสุขภาพองค์รวม (Health)

๒. ความหลากหลายของสติปัญญา

คนแต่ละคนมีความสามารถ หรือความเก่ง แตกต่างกัน และมีรูปแบบการพัฒนาเฉพาะของแต่ละคน สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถให้แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของสติปัญญา และได้จำแนกความสามารถของคนไว้ ๑๐ ประเภท คือ ด้านภาษา ดนตรี ตรรกและคณิตศาสตร์ การเคลื่อนไหว ศิลปะ/มิติสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล/การสื่อสารด้านความรู้สึก/ความลึกซึ้งภายในจิตใจ ด้านความเข้าใจสิ่งแวดล้อม ด้านจิตวิญญาณ และด้านจิตนิยม

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพ ความเก่ง/ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถเก่งได้หลายด้าน

๓. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการรวบรวมแนวคิดทางทฤษฎี การเรียนรู้ และเสนอแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

๓.๑ จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์และทักษะต่าง ๆ

๓.๒ ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริงที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตัวเองและความจริงในสิ่งแวดล้อมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

๓.๓ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการ จัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประเมินผล

ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ผู้เรียนได้ค้นคว้า ทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียน ได้ฝึกวิถีคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ และสามารถแสดงออกได้ชัดเจนมีเหตุผล

ครูมีบทบาทปลุกเร้าและเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรมให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ความมีวินัย รับผิดชอบในการทำงาน

ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการประเมินและปรับปรุงตนเอง ยอมรับผู้อื่น สร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา เกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ทั้งในตัวผู้เรียน ในห้องเรียน และนอกเหนือไปจากห้องเรียนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ระดับผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วมประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน

ระดับห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่

ผู้เรียน

❖ ได้คิดเอง ทำเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

❖ มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

❖ มีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้

ครู

❖ เป็นผู้วางแผนขั้นต้น ทั้งเนื้อหาและวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การจัดกระบวนการเรียนรู้ระดับห้องเรียนนี้ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้นอกจากครู และผู้เรียนแล้ว ผู้ที่มีบทบาทสนับสนุนอย่างสำคัญ คือ ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรสนับสนุนการสอน ตลอดจนการจัดสื่อการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวผู้เรียน

ระดับนอกเหนือห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนทุกขั้นตอน

ระดับนอกเหนือห้องเรียนนี้ นอกจากผู้มีส่วนร่วมใน ๒ ระดับที่กล่าวแล้ว ยังรวมถึงฝ่ายนโยบาย ผู้บริหาร พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน และฝ่ายสนับสนุนอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่

❖ มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

❖ ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

- ❖ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- ❖ ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้
- ❖ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

๑. กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิด ทำ สร้างสรรค์ โดยที่ครูช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

๒. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย และจิตใจ และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

๓. สาระการเรียนรู้มีความสมดุลเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนและความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการ จะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดี และมีความสุขในการเรียน

๔. แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัด ความสนใจ

๕. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ถักทอความคิด พิสูจน์ปัญหาพร้อมกัน

๖. ศิษย์มีความศรัทธาต่อครูผู้สอน สาระที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้ มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ครูต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

๗. สาระและกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียน จนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

๘. กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด

เพื่อให้สถานศึกษาและครูผู้สอนได้ดำเนินการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ได้สอดคล้องกับมาตรา ๒๔ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เอกสารนี้จึงเสนอตัวอย่างการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดพอสังเขป ทั้งนี้ได้หมายความว่าจัดการกระบวนการเรียนรู้ จะต้องทำตามลำดับที่กล่าว

ต่อไปนี่เสมอไป ผู้สอนควรนำไปพิจารณาเพื่อเป็นทางเลือกหนึ่ง ต่อจากนั้นเชื่อว่าจะสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยตนเองอย่างแน่นอน

ตัวอย่างการจัดการกระบวนการเรียนรู้

๑. การสำรวจความต้องการ
 - ❖ สำรวจความต้องการ/ความสนใจของผู้เรียน
 - ❖ สำรวจพื้นฐานความรู้เดิม
๒. การเตรียมการ
 - ❖ ครูเตรียมเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องการเรียนรู้
 - ❖ วางแผนการเรียนการสอน
๓. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น
 - ❖ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
 - ❖ ชี้นำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - ❖ ชี้นำวิเคราะห์ อภิปรายผลงาน/องค์ความรู้ที่สรุปได้จากกิจกรรมการเรียนรู้
 - ❖ วิเคราะห์ อภิปรายกระบวนการเรียนรู้
๔. การประเมินผล
๕. การสรุปและนำไปประยุกต์ใช้

๑. การสำรวจความต้องการ ชั้นแรกควรศึกษาธรรมชาติและกำหนดความต้องการของผู้เรียนโดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย หรือทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อสร้าง/กระตุ้นความสนใจ สำรวจความสนใจและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนรายบุคคล รวมทั้งศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในมาตรา ๒๒ เป็นแนวสำหรับการดำเนินการ

ตัวอย่าง

ที่โรงเรียนวัดหนองหมู อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ **ครูมนัส บุรพา** ได้สำรวจความต้องการ/ความสนใจของผู้เรียนว่าสนใจเรียนเรื่องใด โดยผู้เรียนจะเลือกเรียนอะไรก็จะลงมติดกับเพื่อน ๆ ครูจะไม่บังคับ เช่น ช่วงหน้าฝนจะมีโรคไข้หวัด โรคน้ำกัดเท้า ตาแดง โรคไขเลือดออก ครูให้เลือกว่าอยากจะทำเรื่องอะไร ผู้เรียนไปร่วมกันพิจารณาเลือกเรื่องที่สนใจแล้วจะลงมติดกัน เช่น เรื่องโรคไขเลือดออกที่ผู้เรียนอยากเรียนก็เพราะจะได้แก้ปัญหาของชุมชนเพื่อไม่ให้หมู่บ้านของเขาเป็นไขเลือดออก

๒. การเตรียมการ ครูต้องเตรียมศึกษาสาระเนื้อหาวิชาในหลักสูตรและจุดประสงค์ของการเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าหลักสูตรต้องการอะไร แต่ไหน มีจุดประสงค์ของการเรียนรู้อย่างไร และทำไมจึงต้องการอย่างนั้น เพื่อการวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงกัน และหากเป็นไปได้ควรเชื่อมโยงและบูรณาการสาระการเรียนรู้แต่ละวิชาที่สัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงให้มากที่สุด ทั้งนี้ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจและความถนัดอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจรายบุคคล เนื่องจากครูไม่ใช่ผู้ออกผู้สอนอย่างเดียว ครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นสื่อการเรียนรู้ ใบความรู้ ใบงาน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีข้อมูลความรู้ ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษา ค้นคว้าตามความต้องการ การสำรวจแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ เป็นต้น

ตัวอย่าง

ครูวิมลศรี สุวรรณรัตน์ โรงเรียนบ้านเกาะหมี่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ศึกษารวมหลักสูตร และจุดประสงค์ของการเรียนรู้แล้ว ได้วางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนทำโครงการซึ่งเป็นงานวิจัยเล็ก ๆ ของผู้เรียนที่ศึกษาทดลองในเรื่องที่สนใจ ครูและผู้เรียนร่วมกันเลือกศึกษาเรื่องที่ใกล้ตัว เช่น ศึกษาช่วงเวลาที่เหมาะสมในการกรีดยางพารา เพื่อให้ได้ ปริมาณน้ำยางสูงสุด การใช้สารสกัดจากบอระเพ็ดและฟ้าทลายโจรในการป้องกันมิให้ปลาเค็มเป็นหนอน การทำยากันยุงจากดอกปาล์ม เป็นต้น ครูคอยให้คำปรึกษา และให้คำแนะนำในเรื่องการวางแผน การค้นหาความรู้ และร่วมศึกษาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กับผู้เรียน

๓. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น

- ❖ ชี้แนะเข้าสู่บทเรียน
- ❖ ชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- ❖ ชี้แจงวิเคราะห์อภิปรายผลงาน องค์ความรู้ ที่สรุปได้จากกิจกรรมการเรียนรู้

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นนี้ครูควรใช้ประเด็นคำถามสถานการณ์หรือกิจกรรมที่กระตุ้นหรือท้าทายให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ ครูควรเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่า ครู คือเพื่อนที่ช่วยเหลือเขาได้ในทุกเรื่อง ครูต้องรู้จักผู้เรียนรายบุคคลเป็นอย่างดี เพื่อใช้ความถนัด ความสนใจ สติการการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นจุดกระตุ้นศักยภาพของแต่ละบุคคลและดึงดูดให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและเต็มใจ

ตัวอย่าง

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนสามารถทำได้หลากหลายวิธี แต่มีลักษณะเดียวกัน คือ ต้องการให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย ไม่เครียดเสียตั้งแต่ต้น หากรู้สึกสนุกและถ้าเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจด้วยก็ยิ่งดี **ครูชาติศรี สำราญ** โรงเรียนคุรุชนพัฒนา จังหวัดยะลา ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า ...ต้องให้ผู้เรียนกำหนดบทเรียนด้วยตนเอง (ตามแผนที่ผู้สอนวางไว้) เพื่อสอนในสิ่งที่ผู้เรียนอยากเรียนมากกว่าสอนในสิ่งที่ครูอยากสอน...และได้ให้ตัวอย่างการกำหนดบทเรียนง่าย ๆ ดังนี้

.....พอฉันเข้าไปในห้อง ๒.๑ ฉันก็พูดว่า “สวัสดีครับนักเรียน วันนี้เราไปเที่ยวกันดีไหม” แนนอนเด็ก ๆ จะบอกว่าดี พร้อมกับเสนอแหล่งท่องเที่ยวให้ฉัน ฉันจะค่อย ๆ โนม้วนให้เด็ก ๆ บอกว่า ไปดูดอกไม้ ต้นไม้หน้าโรงเรียน เพราะฉันน่าจะคงได้มีสิ่งดี ๆ มาสอน ไข่เด็ก ๆ จะคล้อยตามครูโดยไม่รู้ตัว....

ครูวิไลวรรณ คำมัน โรงเรียนบ้านห้วยออก ๑ จังหวัดมุกดาหาร ใช้เทคนิคการร้องรำทำเพลง และเล่นเกมในชั้นนำ ชั้นสอน และชั้นสรุป

๓.๒ ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นบุคคลที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มุ่งจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต โดยใช้สื่อที่หลากหลายในลักษณะขององค์รวมที่เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้และความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงการใช้สมองทุกส่วน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเสนอกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน สรุปความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทั้งสมาชิกภายในกลุ่มและสมาชิกระหว่างกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้

การเรียนการสอนไม่จำเป็นต้องจำกัดตัวอยู่ในพื้นที่ห้องสี่เหลี่ยมในอาคารเป็นที่เรียนเสมอไป เพราะจะเป็นการทำให้ผู้เรียนรู้สึกเครียดกับบรรยากาศ พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียน ประเภท ทุ่งนา พักกว้าง กลางป่า ก้อนกรวด ดิน หิน ทราบ ดอกไม้ สายลม และวัสดุธรรมชาติให้มาก เด็ก ๆ จะได้เคลื่อนไหวอย่างสนุกสนาน และเรียนรู้ไปพร้อมกัน

ตัวอย่าง

ครูจรัสศรี ศิวสุวรรณ โรงเรียนอนุบาลเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย สอนวิชาภาษาอังกฤษ โดยให้เด็กเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างเป็นธรรมชาติ จากเรื่องใกล้ ๆ ตัว ที่มีความหมาย เป็นพื้นฐานก่อนแล้วจึงขยายออกไปตามความสนใจ และศักยภาพของเด็ก

โรงเรียนบ้านสันมะเค็ด อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย **ครูเสาวณีย์ ไชยมงคล** จัดเวลาในตอนบ่ายของทุกวันสำหรับนักเรียนชั้น ๒.๕ และ ๒.๖ ให้เด็กทำกิจกรรมกลุ่ม ค้นหาความจริงจากเรื่องที่ยากูที่ตกลงกันในกลุ่มแล้วนำมาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง

๓.๓ ขั้นวิเคราะห์ อภิปรายผลงาน/องค์ความรู้ ที่สรุปได้จากกิจกรรมการเรียนรู้ ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายผลที่เกิดจากกิจกรรมการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดการ

ค้นพบองค์ความรู้ด้วยตัวเอง ครูเป็นผู้สังเกต เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับให้องค์ความรู้ที่ได้รับชัดเจนเป็นการเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจการค้นหาคำความรู้ต่อไป

ตัวอย่าง

ครูเสาวณีย์ กระตุ้นให้นักเรียนมองปัญหาที่นักเรียนพบเห็นอยู่ คือป่ารอบ ๆ โรงเรียนถูกทำลาย แล้วคิดหาสาเหตุเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ครูกับนักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่ม ค้นหาคำความจริงสาเหตุของป่ารอบ ๆ โรงเรียนถูกทำลาย แล้วศึกษาหาสาเหตุเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้นักเรียน ได้เรียนรู้ในสภาพสถานการณ์จริง เก็บข้อมูลโดยการสอบถามจากคนในชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาหาค่าระหว่างนักเรียน ชุมชนและครู จากการวิเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว ดังตัวอย่างงานเขียนของผู้เรียน เช่น ...เวลาที่เราเข้าไปหาหน่อไม้ ก็เป็นการทำลายธรรมชาติ เพราะเวลาที่เราเข้าไปหาหน่อไม้หนึ่งหน่อ แทนที่มันจะขยายเป็นกอแต่เราไปขุดเอามาขาย ก็เหมือนกับว่าเราได้ทำลายต้นไม้ไปทั้งกอ...

๔. การประเมินผล

การประเมินผลสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้น เป็นการประเมินซึ่งมุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูจะต้องศึกษามาตรา ๒๖ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในสาระและจุดเน้น การประเมินเกี่ยวกับพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และการทดสอบเพื่อพัฒนาและค้นหาคำความจริง จุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียน และตรวจสอบว่ากระบวนการเรียนรู้ ได้พัฒนาผู้เรียน ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ อีกทั้งผลการเรียนของผู้เรียนจะเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการสอนของครูด้วย ดังนั้น การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงาน ทั้งด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และทักษะการแสดงออกทุกด้าน และประเมินตามสภาพจริง ซึ่งในการประเมินผล สามารถประเมินระหว่างการเรียนการสอน และประเมินสรุปรวม โดยมีขั้นตอนในการประเมิน ดังนี้

๔.๑ กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการประเมิน

๔.๒ พิจารณาขอบเขตเกณฑ์ วิธีการและสิ่งที่จะประเมิน ตัวอย่าง เช่น

❖ ประเมินพัฒนาการด้านศิลปะและดนตรี คณิตศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์ พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการของบุคลิกภาพ เป็นต้น

❖ ขอบเขตที่จะประเมิน เช่น ด้านความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และคุณลักษณะ เป็นต้น

๔.๓ พิจารณากำหนดองค์ประกอบ และผู้ประเมินว่ามีใครบ้างที่จะเป็นผู้ประเมิน เช่น นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนนักเรียน ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง ชุมชน หรือผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๔.๔ เลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมินหลากหลายเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเกณฑ์ในการประเมิน เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์ การบันทึกพฤติกรรม แบบสำรวจความคิดเห็น บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง แฟ้มสะสมผลงาน ฯลฯ

๔.๕ กำหนดเวลาและสถานที่ที่จะประเมิน เช่น ประเมินระหว่างนักเรียนทำกิจกรรมระหว่างการทำงานกลุ่ม/โครงการ วันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ เหตุการณ์/งานพิเศษ ฯลฯ

๔.๖ วิเคราะห์ผลและจัดการข้อมูลการประเมิน

- ❖ รายการกระบวนการ
- ❖ แฟ้มสะสมผลงาน
- ❖ การบันทึกข้อมูล

๔.๗ สรุปผลการประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อบกพร่องการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งปรับปรุง กิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีที่เป็นประเมินสรุปรวมเพื่อพิจารณาตัดสินการเลื่อนชั้น โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ นำผลการประเมินระหว่างเรียนมาประกอบการพิจารณาด้วยตัวอย่าง

ขั้นประเมินผล ผู้สอนสามารถทำได้หลากหลายวิธี แต่มีหลักการว่า หากผู้เรียนมีส่วนร่วมกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินผลนั้นจะมีความหมายต่อผู้เรียน และการประเมินผลด้วยตนเองก็จะทำได้ง่าย เช่นที่**ครูชาติศรี สำราญ** ได้ตกลงกับนักเรียนว่าจะฝึกการอ่านให้ดี ดังนี้

- ❖ อ่านออกเสียงได้คล่องแคล่ว ถูกต้องชัดเจน
- ❖ อ่านออกเสียง ร ล ได้ถูกต้องชัดเจน
- ❖ อ่านออกเสียงคำที่มี ร ล ว ควบกล้ำได้ถูกต้องชัดเจน
- ❖ อ่านออกเสียงเว้นวรรคตอนได้ถูกต้องชัดเจน

นักเรียนมีโอกาสเลือกสื่อการเรียน และสื่อการทดสอบเอง มีครูช่วยแนะนำโดยวางมาตรฐานการอ่าน ครูชาติศรีใช้วิธีการเขียนเรื่องตามที่ได้กล่าวและให้เขาอ่านเรื่องที่เล่าให้ฟัง เพื่อประเมินความสามารถในการอ่านตามเกณฑ์ที่ตกลงกันไว้แล้ว ในขณะที่เด็กกลุ่มอื่น ๆ เลือกสื่อทดสอบเป็นหนังสือแบบเรียนของกรมวิชาการ ตัวอย่างนี้เป็นวิธีการประเมินผลตามสภาพจริง และไม่สร้างความรู้สึกผิดหวังในตัวเอง หรือทอดยอดต่อการเรียนรู้วิชาภาษาไทย

ครูสุภาภรณ์ มั่นเกตุวิทย์ โรงเรียนบ้านทุ่งเลี้ยง (นวรรัฐ) จังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงการประเมินผลไว้ว่า “พอเด็กเริ่มพูดจะผิดหรือถูก ขึ้นชมไว้ก่อน เสริมแรงเชิงบวก เช่น เยี่ยมมาก ถ้าเป็นอย่างนี้ต่อไปจะพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ดิฉันไม่เคยชี้ว่าผิด แต่ถามว่าตรงนี้หายไปไหน มีอะไรอีกหรือเปล่า เจ้าของเรื่องก็ไปหาคำตอบเพิ่มเติม เรียกว่าเต็มเต็ม ใครมีงานมานำเสนอ จัดเวทีให้เพื่อนดู ตรงไหนที่ควรปรับปรุง ต้องบอกด้วยว่าปรับอย่างไร ตรงนี้คือการประเมินแบบสร้างสรรค์”

๕. การสรุปและนำไปประยุกต์ใช้

เป็นขั้นการตกผลึกของกระบวนการเรียนรู้รายบุคคล กล่าวคือ ผู้เรียนแต่ละคนจะเกิดการมองสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม มองอย่างเชื่อมโยง หยั่งรู้ เกิดการค้นพบตัวเองว่า มีความสามารถ มีจุดเด่นจุดด้อยทางด้านใด ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน หลังจากที่เขาได้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และการแสดงออกตามกระบวนการดังกล่าวข้างต้น ซึ่งพิจารณาได้จากการหาข้อสรุปจากบทเรียน โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะเพิ่มเติม การแลกเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้การสะท้อนความคิด การแสดงผลงาน การจัดนิทรรศการ การแสดงออกในลักษณะละคร การนำข้อค้นพบ การปรับปรุงตนเองของผู้เรียน เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพ การเข้ากับคนอื่นได้ การเข้าใจผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ การเคารพสิทธิผู้อื่น ตลอดจนการสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และการดำรงชีวิตประจำวัน

หน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานของรัฐ ทั้งหน่วยนโยบายและหน่วยปฏิบัติ มีความพยายามที่จะให้การปฏิรูปการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ จึงขอนำเสนอภารกิจสำคัญบางเรื่อง ของแต่ละหน่วยงาน ดังต่อไปนี้

๑. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ในปี ๒๕๔๐ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ เริ่มจากการวางแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ ๕ ประการ ได้แก่

- ❖ แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือการเรียนรู้ของผู้เรียน
- ❖ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต
- ❖ ครุฑาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้
- ❖ ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี ด้วยการสัมผัสและสัมพันธ์
- ❖ สาระที่สมมูลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่เป็นทั้งของ ไทยและสากล นำมาจัดสาระและกระบวนการเพื่อนำเสนอต่อหน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

ทฤษฎีการเรียนรู้ ๕ ทฤษฎี ได้แก่

- ๑) ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข
- ๒) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- ๓) ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
- ๔) ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : ศิลปะ ดนตรี กีฬา
- ๕) ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : การฝึกฝนกาย วาจา ใจ

เป้าหมายที่จะนำทฤษฎีการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาแล้วสู่การปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายนำเสนอ กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด และได้พัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนของผู้เรียน และตัวบ่งชี้การสอน ของครู ซึ่งสังเคราะห์จากทฤษฎีการเรียนรู้ ๕ ทฤษฎี ดังนี้

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน

- ๑) ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๒) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
- ๓) ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
- ๔) ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจน

และมีเหตุผล

- ๕) ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน
- ๖) ผู้เรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
- ๗) ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง อย่างมี

ความสุข

- ๘) ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
- ๙) ผู้เรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

- ๑) ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
- ๒) ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้าหัวใจและเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- ๓) ครูเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง
- ๔) ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
- ๕) ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
- ๖) ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุง ส่วนด้อย

ของผู้เรียน

- ๗) ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
- ๘) ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง
- ๙) ครูฝึกฝนกิจกรรมมารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
- ๑๐) ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ลักษณะตัวบ่งชี้แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนและพฤติกรรมการสอนของครู

มีลักษณะต่อเนื่องผสมกลมกลืนกัน ตัวบ่งชี้หลายข้ออาจเกิดขึ้นได้ทั้งก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการเรียนการสอนและหลังการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดชุดนี้ ได้เผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยปฏิบัติ อย่างกว้างขวาง มีการปรับแต่ง เพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละหน่วยงาน

๒. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ในฐานะหน่วยปฏิบัติที่ดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหน่วยงานที่ต้องดูแลจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนและโรงเรียนจำนวนมากที่สุดของประเทศ ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยใช้

กระบวนการเรียนรู้ ๕ ลักษณะ คือ

การเรียนรู้อย่างมีความสุข

การเรียนรู้แบบองค์รวม

การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง

การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น

การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑) การเรียนรู้อย่างมีความสุข : เรียนรู้อย่างสุขสันต์ด้วยกันทุกคน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประยุกต์ใช้หลักการจากทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข กล่าวคือ เป็นสภาพของการจัดการเรียนการสอนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีอิสระยอมรับความแตกต่างของบุคคล มีหลากหลายในวิธีการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์แห่งความสำเร็จ และได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ซึ่งมีแนวทางสำคัญ คือ บทเรียนต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว มีความหมาย มีประโยชน์ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย สื่อการเรียนต้องน่าสนใจ การประเมินผลมุ่งเน้นตามศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนต้องแสดงออกอย่างนุ่มนวล เป็นมิตร มีเมตตา อบอุ่น เข้าใจและยอมรับกันและกันให้กำลังใจและเกื้อกูลกัน

๒) การเรียนรู้แบบองค์รวม : การบูรณาการสาระและกระบวนการเรียนรู้

เป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์ เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมกลืนกันทั้งในเรื่องใกล้ตัว ในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ทั้งเรื่องของท้องถิ่น เรื่องของสากล การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ซึ่งมีผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องที่เรียนรู้อย่างชัดเจนลึกซึ้งซึ่งครอบคลุมมีความหมายต่อการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาสภาพสังคม

๓) การเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติจริง : เรียนโดยใช้สมองและสองมือ

การคิดเป็นความสามารถของสมองในการประมวลข้อมูลความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เป็นความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมสอดคล้องกัน เมื่อได้คิดแล้วก็ต้องนำไปปฏิบัติจริง จึงจะเกิดการเรียนรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ การจัดการเรียนให้ได้ฝึกคิดและปฏิบัติจริงนี้ ต้องฝึกจากประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ สื่อ เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่าง ๆ ด้วยการฝึกสังเกต คิดอย่างรอบคอบ ปฏิบัติอย่างจริงจัง และสรุปผลเป็นองค์ความรู้แก่ตนเอง

๔) การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น : เรียนร่วมกัน รู้ร่วมกัน

เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม อารมณ์และสังคมร่วมกัน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม การทำงานร่วมกันทำให้พัฒนาทั้งทักษะทางสังคม และทักษะการทำงานที่ดีด้วย

๕) การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง : เรียนอย่างไรใครควรดูแลตนเอง รอบด้าน

เป็นการรับรู้สู่สภาพการเรียนรู้และความถนัดของตนเอง เน้นการเรียนรู้กระบวนการว่าการเรียนรู้แต่ละครั้งเกิดขึ้นอย่างไร เรียนด้วยวิธีการอะไร มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบอย่างไร โดยเปิดโอกาสและจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ ประเมินจุดดีจุดด้อย และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสม พร้อมทั้งจะนำไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

ในการดำเนินงานนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เน้นย้ำในเรื่องความเชื่อว่า ต้องเริ่มต้นจากความเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้เรียน และดำเนินงานภายใต้หลักการ ผู้เรียนสำคัญที่สุด และเชื่อมโยงกับสภาพชีวิตจริง

แนวการจัดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้มี ๓ ระดับ คือ

๑. ระดับการจัดการเรียนรู้

ได้เสนอการเรียนรู้ ๕ ลักษณะดังกล่าว และข้อเหวี่ยงในการปฏิรูปการเรียนรู้ ๖ ประการ คือ การรู้จักผู้เรียนรายบุคคล บูรณาการ โครงการ การเรียนรู้ในกรอบการเชื่อมโยงกับท้องถิ่น การเรียนรู้โดยใช้กลุ่ม และการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

๒. ระดับโรงเรียน

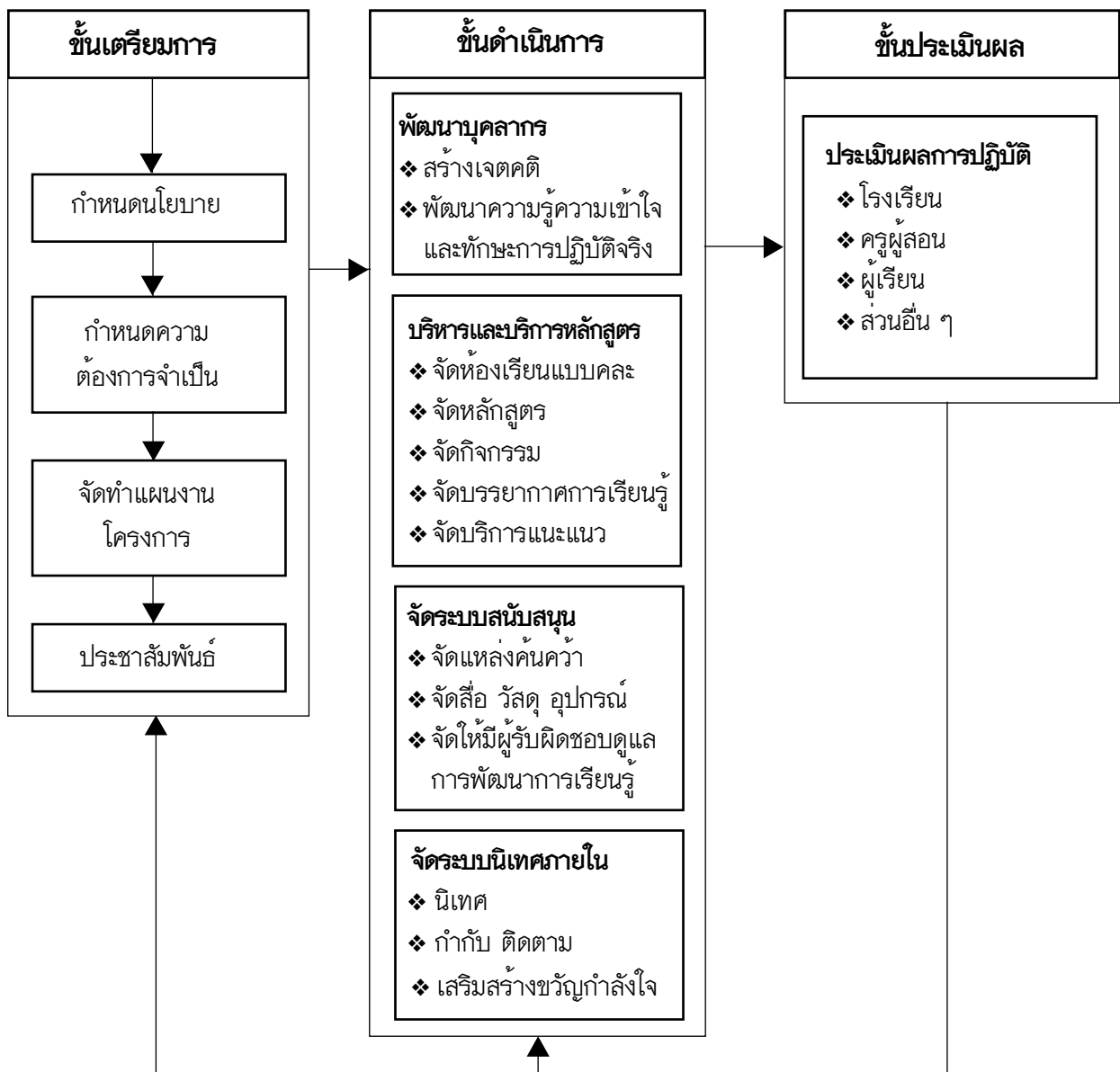
ได้เสนอแนวดำเนินการของโรงเรียน เช่น การจัดทำธรรมนูญโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน/ผู้ปกครอง การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การวิจัยชั้นเรียน เป็นต้น

๓. ระดับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

ได้สนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้โดยการพัฒนาโรงเรียนแกนนำ ครูแกนนำ และเพิ่มแกนนำการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ระดับจังหวัด โดยปฏิบัติการ ผ่อนคลายกฎ ระเบียบที่ไม่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ และเผยแพร่สร้างกระแสปฏิรูปการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

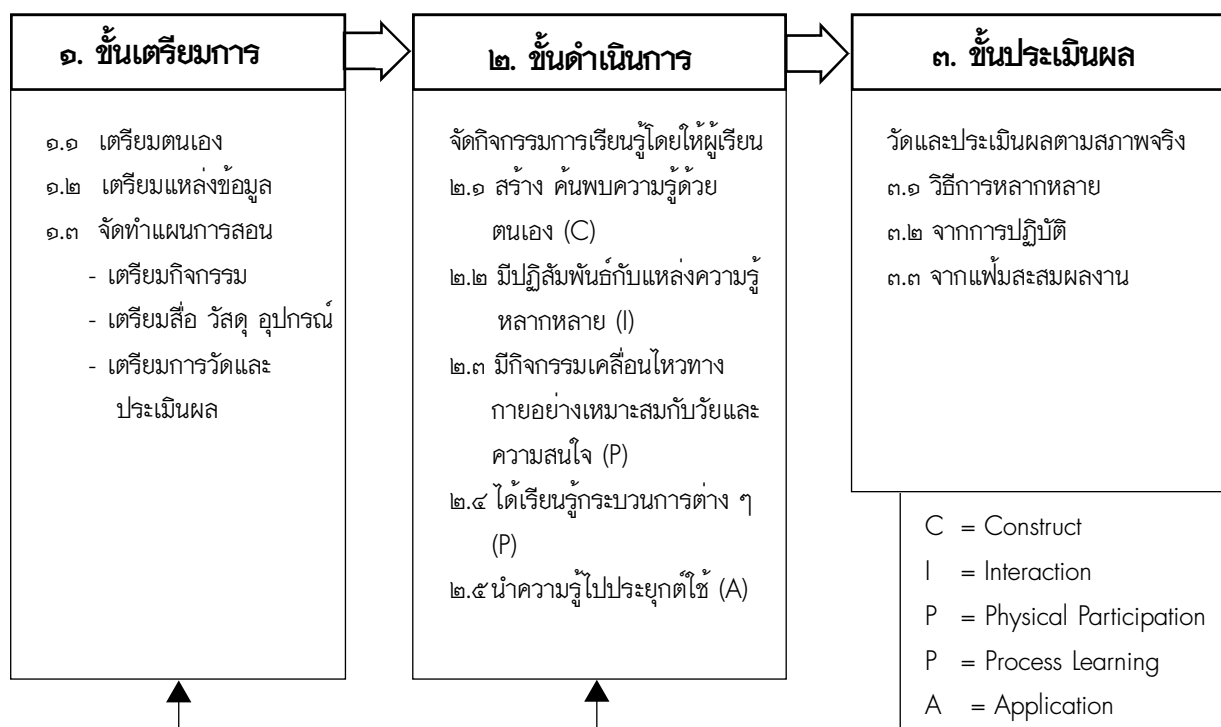
๓. กรมสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษาได้ให้ความสำคัญในด้านบริหารจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะทั้งโรงเรียน สรุปลงเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๔ แนวดำเนินการของโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

เพื่อให้ครูซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการนำแนวคิดไปจัดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้
 ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้สำเร็จจริง กรมสามัญศึกษา จึงได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินการของครูผู้สอนไว้ด้วย
 โดยยึดหลัก และประยุกต์รูปแบบ CIPPA Model ของ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา ขัมมณี ดังแผนภาพ
 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๕ แนวดำเนินการของครูผู้สอนในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดนี้ กรมสามัญศึกษาได้เริ่มเผยแพร่และดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ และพัฒนาเรื่อยมาโดยปรับตามแนวทาง CIPPA Model และครูผู้สอนของกรมสามัญศึกษาได้นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

๔. กรมอาชีวศึกษา

กรมอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานที่ดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ได้จัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ดังนี้

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการสร้างทักษะวิชาชีพ

วิสัยทัศน์ จัดกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการสร้างทักษะวิชาชีพ ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะวิชาชีพ และประสบการณ์จริง โดยสามารถพัฒนาการเรียนรู้ การคิด การจัดการ การอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และมีศักดิ์ศรี

ภารกิจหลัก	ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน
<p>จัดกระบวนการเรียนการสอน การฝึกวิชาชีพ</p> <p>๑. ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความต้องการและความถนัดตามสภาพจริง</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ พัฒนาเทคนิควิธีสอนของครู ❖ พัฒนาครูวิชาชีพ ❖ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ การสร้างทักษะวิชาชีพ
<p>๒. ให้มีความยืดหยุ่นทั้งรูปแบบ และ - เนื้อหา สอนองความต้องการของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น และผู้เรียน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ จัดให้มีระบบการเรียนการสอนร่วมกับสถานประกอบการ เช่น ระบบทวิภาคี
<p>๓. พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน</p>	<p>จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงโดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ มีมนุษยสัมพันธ์ ❖ เชื้อมั่นในตนเอง ❖ มีวินัย ❖ ประหยัด ❖ รับผิดชอบ ❖ สนใจใฝ่รู้ ❖ ซื่อสัตย์สุจริต ❖ ละเว้นสิ่งเสพยาเสพติดและการพนัน ❖ รักสามัคคี ❖ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ❖ กตัญญู ❖ ความปลอดภัย ❖ พึ่งตนเอง ❖ มารยาทไทย ❖ อุดทนและอดกลั้น

๕. สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร มีภารกิจรับผิดชอบการจัดการศึกษาในเขต กรุงเทพมหานคร ได้ประสานงานกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินโครงการ ส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนในโรงเรียนกรุงเทพมหานคร ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๒๕๓๙ จนถึงปัจจุบัน การดำเนินงานตามโครงการฯ นี้ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ร่วมกันกำหนดแนวคิดที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยมีกระบวนการดังนี้

๕.๑ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของครู โดยใช้วิธีการฝึกอบรมพัฒนาครูให้เห็นว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้นมียอดประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๑) มีความเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ พัฒนาได้ตามแนวคิดปรัชญากลุ่ม พิพัฒนิยม

๒) ครูต้องมองเห็นภาพรวมของผู้เรียน

๓) พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมคือ ครูต้องมองผู้เรียนด้วยความรัก ความเข้าใจ ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีพลังที่จะเรียนรู้

๔) ผู้เรียนเป็นผู้กระทำการกรรมการเรียนรู้

๕) ครูต้องเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

๖) การสอนของครู ครูเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา ต้องสร้างผู้เรียนให้มีพลัง ในการเรียนรู้

๗) กิจกรรมการเรียนรู้เป็นโครงสร้างยืดหยุ่นหลากหลาย การเรียนของผู้เรียน เรียนแบบองค์รวมให้ความสำคัญทั้ง ความสามารถทางสติปัญญาหรือไอคิวและความสามารถในการพัฒนา ทางอารมณ์หรืออีคิว และสามารถปรับและยืดหยุ่นได้อย่างหลากหลายและเหมาะสมกับวัฒนธรรมการ เรียนรู้ในแต่ละท้องถิ่น หรือชุมชน

๕.๒ ให้ครูเห็นความสำคัญของสมองในการเรียนรู้ เน้นให้ครูทราบว่า “การเรียนรู้ เป็นอริยทรัพย์ในตน” ครูต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพของมนุษย์ในด้านพหุปัญญาและครูต้องปรับ ความคิดของตนเองให้เป็นระบบโดยใช้แผนที่ความคิด(Mind Mapping) ในการวิเคราะห์หลักสูตรและ สารการเรียนรู้ เพื่อนำมาบูรณาการเพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

๕.๓ กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งให้ครูนำไปพัฒนาผู้เรียนมีทั้งหมด ๑๑ กิจกรรม คือ

- ๑) กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านมนุษยสัมพันธ์
- ๒) กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านวิทยาศาสตร์และมิติสัมพันธ์
- ๓) กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านเหตุผลคณิตศาสตร์
- ๔) กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านภาษา
- ๕) กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านดนตรี
- ๖) กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านศิลปะ
- ๗) กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านพลศึกษา
- ๘) กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
- ๙) กิจกรรมศูนย์เพื่อนเด็ก จิตวิทยาแนะแนวและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- ๑๐) กิจกรรมศูนย์วิทยากร เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน
- ๑๑) กิจกรรมการวัดและประเมินผลที่เสริมสร้างศักยภาพผู้เรียน

๕.๔ การจัดการเรียนรู้

๑) จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้นอกชั้นเรียนปกติ เช่น กิจกรรมที่ ๙ และ ๑๑ เป็นต้น

๒) ส่งเสริมลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน ๔ แบบ คือ

๒.๑) แบบจินตนาการ (Imaginative Learners)

ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้ โดยการดูแล้วนำผสมผสานกับความรู้สึกของตนเอง นำข้อมูลใหม่เข้ามาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มองอะไรเป็นภาพรวม มีความหมายเฉพาะคน ผู้สอนใช้คำถาม “ทำไม” (why) กระตุ้นการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายกับผู้เรียน

๒.๒) แบบวิเคราะห์ (Analytical Learners)

ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้แบบวิเคราะห์ การเรียนรู้ผสมผสานการดูกับการคิด เพื่อนำไปสู่ข้อเท็จจริง ความคิดรวบยอด เพื่อหาความเข้าใจ ผู้สอนใช้คำถาม “อะไร” (what) กระตุ้นการเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

๒.๓) แบบสามัญสำนึก (Common Sense Learners)

ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบนี้ชอบการคิด โดยผ่านสามัญสำนึก ทดลองทำด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติสนใจกระบวนการ ผู้สอนใช้คำถาม “อย่างไร” (how) กระตุ้นการเรียนรู้

โดยให้ออกาสทดลอง ลงมือทำเพื่อเกิดประสบการณ์ตรง บทบาทผู้สอนคอยแนะนำช่วยเหลือ

๒.๔) แบบพลวัต (Dynamic Learners)

ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบนี้ ชอบการเรียนรู้โดยการสัมผัสกับของจริง ลงมือทำในสิ่งที่ตนเองสนใจ และค้นพบด้วยตนเอง ผู้สอนใช้คำถาม “ถ้า” (if) กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และสอนเพื่อนร่วมการเรียนรู้ด้วยกัน

๖. สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาของเทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้ส่งเสริมให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (Whole School Approach) โดยการอบรมพนักงานครูเทศบาลทั่วประเทศ และให้เทศบาลเมืองพัทยาที่มีโรงเรียนในสังกัด จัดทำแผนปฏิรูปการเรียนรู้ระยะยาว โดยจัดทำเอง หรือร่วมกับสถาบันการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อให้การปฏิรูปการเรียนรู้สำเร็จเป็นรูปธรรม เช่น โรงเรียนเทศบาลวัดคูหาสวรรค์ (ท.๒) เทศบาลนครพิษณุโลก เป็นโรงเรียนหนึ่งที่ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้วิธีปรับแนวคิดของครูก่อน ได้จัดการอบรมครูรวมทั้งสิ้น ๑๔ ครั้ง เน้นการทำงานเป็นทีม ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและทักษะชีวิต เน้นการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ และให้ความสำคัญกับการปรับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เสมือนบ้านหลังที่สองของนักเรียน

องค์กรพัฒนาเอกชน

๑. มูลนิธิการศึกษาไทย โดยความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น UNICEF, UNDP, FAO World Education, John Snow Inc. และมูลนิธิการศึกษาไทย ได้เกิดโครงการนวัตกรรมต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งตัวอย่างที่เกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจน คือ **โครงการระบบนิเวศในนาข้าว และแปลงผัก** ซึ่งดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๐-ปัจจุบัน เป็นโครงการที่พัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การเรียนรู้จากการค้นพบ และการวิจัยในชั้นเรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ และทักษะในการสังเกต การเก็บและรวบรวมข้อมูลจากระบบนิเวศ การสรุปและการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตัดสินใจ การทำงานเป็นกลุ่ม และการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ และความสัมพันธ์ในระบบนิเวศ รวมทั้งการพัฒนาทักษะในการ

บริหารและจัดการ การปลูกข้าวและผักโดยที่ไม่ใช้สารเคมี นอกจากนี้ผู้เรียนยังได้ฝึกทักษะทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในบริบทของการปลูกข้าวและผัก

การพัฒนาโครงการจะเน้นการพัฒนาทั้งระบบของโรงเรียนเพื่อให้เกิดการขยายผลภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาครู ผู้บริหาร ผู้แทนชุมชนให้เข้าใจถึงหลักสูตร เป้าหมายโครงการ และระบบการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการอยู่ ๔๓ โรงเรียน ในจังหวัดเชียงราย นครสวรรค์ อุทัยธานี กาญจนบุรี และอุบลราชธานี โครงการได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน ชุมชน องค์กรระดับท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และองค์การอาหารและการเกษตรแห่งประชาชาติ (FAO)

๒. มุลนิธิศึกษาพัฒนา

มูลนิธิศึกษาพัฒนา เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่สนใจการพัฒนาคุณภาพของคนไทยโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ปัญญาตามหลักการเรียนรู้แบบ Constructionism ในโครงการ Lighthouse เพื่อเผยแพร่กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวแก่สถานศึกษาสังกัดต่าง ๆ อาทิ กรรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ วิทยาลัยวิชาครูวิทยาลัย มหาวิทยาลัย และชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบ Constructionism พัฒนามาจากทฤษฎี Constructivism ของฌอง เพียเจต์ นักจิตวิทยาชาวสวิส โดย ศาสตราจารย์ ซีมัวร์ เพเพอร์ท มีหลักการสำคัญ คือ การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสร้างพลังทางความคิดของตนเองมากที่สุดจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง สร้างสิ่งที่ผู้เรียนชอบและสนใจ ไม่มีใครที่จะบังคับหรือกำหนดได้ว่าสิ่งใดคือสิ่งที่มีความหมายของอีกคนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้การมีทางเลือก จึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี การที่ผู้เรียนมีโอกาสได้เลือกว่าจะสร้างอะไรได้มากเท่าใด ผู้เรียนก็จะเต็มใจมีส่วนร่วมและทำงานนั้น และการที่ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ลงมือทำได้เท่าใด ก็จะสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ให้กับความรู้ที่มีอยู่เดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่เพียเจต์ใช้คำว่า การดูดซึมทางความรู้ (Assimilation of Knowledge) มากยิ่งขึ้นไปกว่านี้ คือ การที่บุคคลนั้นสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกันด้วยความใส่ใจจะทำให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่ลึก ซึ่งมีความหมาย และยาวนาน

กระบวนการเรียนรู้ด้วยการสร้างสรรค์ปัญญานี้บทบาทของครูต้องปรับเปลี่ยนไป คือ แทนที่จะ “สั่งสอน” เป็นด้านหลัก ก็จะมีบทบาทใหม่ในการเป็นผู้ชี้ทาง (pathfinder) และเป็นอนุสาสน (Tutor) ด้วย

ครูจะต้องเป็นผู้เรียนรู้ด้วยและต้องเรียนรู้ตลอดเวลา จึงจะสามารถมีบทบาทหน้าที่ใหม่เป็นผู้ชี้แนะได้

ปัจจุบันมูลนิธิศึกษาพัฒนา ได้เผยแพร่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ปัญญา (Constructionism) ให้แก่โรงเรียนและสถานศึกษาในพื้นที่ทดลองต่าง ๆ ทั้งแบบใช้เครื่องมือที่เป็นทั้งเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ MicroWorlds และเครื่องมืออื่นๆ เช่น การออกแบบหุ่นยนต์ (Robot Design) และหนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ตลอดจนรูปแบบใช้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ

๓. สถาบันศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (มายา)

รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้ของมายาที่ชื่อว่า **เด็กน้อยสุขใจ** ให้แนวทางจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ปฐมวัยถึงมัธยมศึกษา โดยมีแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนสุขใจเพราะ **บทเรียนดี ครูสอนเป็น ทรัพยากรพอเพียง**

สถาบันมายาเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่เห็นความสำคัญของลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน คือ ดี เก่ง มีสุข ในฐานะเป็นเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้โดยถือว่า การดี ความ “ดี” และ “เก่ง” ต้อง ...สัมพันธ์กับความจริงและข้อจำกัดต่าง ๆ เด็กจะเก่ง ดี เท่าที่เขาจะทำได้ตามพัฒนาการ ประสบการณ์เดิม และความจริงรอบตัวเขาเท่านั้น ... แม้จะเน้น “มีสุข” แต่ทั้ง “ดี” และ “เก่ง” ต่างต้องปลูกฝังไป พร้อม ๆ กัน โดยไม่เน้นให้มากเกินไป... จนกลายเป็นทุกข์ของเด็กหรือผู้เรียน และผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทหลัก โดยมีการกำหนดทางปฏิบัติไว้ ดังนี้

๑. บทเรียนดี ออกแบบโดยครูผู้สอน หรือร่วมกับผู้เชี่ยวชาญภายนอก โดยบทเรียนดีจะมีลักษณะดังนี้

๑.๑) มีเนื้อหาที่เหมาะสม คือ ให้ทั้งความรู้เชิงข้อมูล ข้อเท็จจริงที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้เป็นประโยชน์แก่การแก้ทุกขระยะสั้นระยะยาว สาระนั้นต้องสัมพันธ์กับความเป็นจริงของผู้เรียน หรือ สอนจากความจริง และยังคงทันสมัย แต่เข้าใจท้องถิ่นด้วย

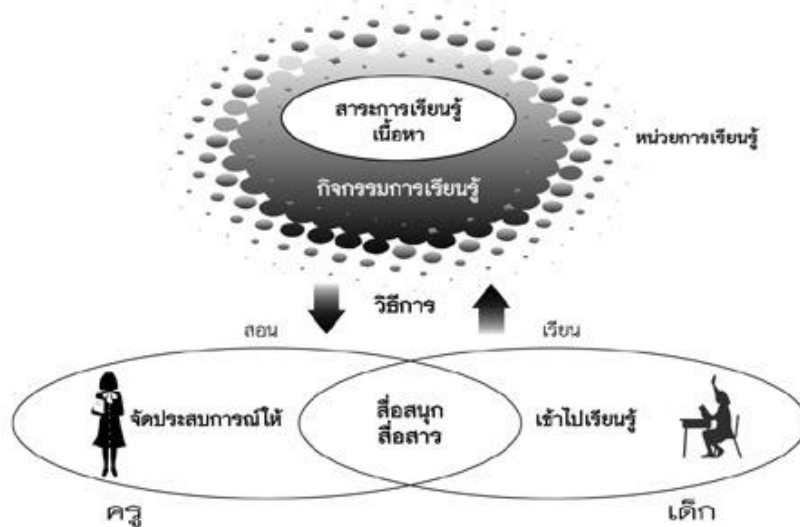
๑.๒) วิธีการที่เหมาะสม นั่นคือ ... ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ข้อมูลมาจากกลุ่ม แก้ปัญหา คือ มุ่ง ค้นพบด้วยตนเอง ...

๒. ครูสอนเป็น

๒.๑) ทำหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการออกแบบประสบการณ์ EAP (Experiential Activities Planner) ครูต้องเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวิธีสอนแบบต่าง ๆ (การสาธิต การศึกษาด้วย

ตนเอง การเรียนรู้ในกลุ่ม) โครงสร้างการสอน (การจัดกลุ่มรูปแบบต่าง ๆ และบทบาทของผู้สอน) และ วัสดุการเรียนรู้ (ของจริง โสตวัสดุ สิ่งพิมพ์ เกม ทรัพยากรท้องถิ่น ฯลฯ) ขั้นตอนการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการออกแบบประสบการณ์ EAP เป็นดังนี้

- ❖ **อุ้งเครื่อง** เป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ อย่างสนุกสนาน ทำทาย
- ❖ **แนะนำปัญหา** เช่น ครูใช้คำถามเพื่อท้าทายให้ผู้เรียนคิดและอยากค้นหาคำตอบ
- ❖ **ไตร่ตรองทางแก้เฉพาะตน** เช่น ให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกค้นหาคำตอบด้วยตนเอง
- ❖ **ระดมทางออกโดยกลุ่ม** เช่น ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม ฝึกการถกเถียง อภิปราย ยอมรับมุมมองที่หลากหลาย และหาข้อสรุปของกลุ่ม
- ❖ **สื่อสารทางออก** เช่น ให้ผู้เรียนได้ฝึกตัดสินใจ วิพากษ์วิจารณ์และนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็นของตนเอง/กลุ่ม
- ❖ **ถอดรหัสปรับใช้** เช่น ให้ผู้เรียนสรุปความรู้และประสบการณ์ที่ได้ทำไปปรับใช้กับชีวิต (๒.๒) **แก่งัดกิจกรรม** ครูจะเข้าใจวิถีและรู้จักใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างเหมาะสมสอดคล้องระหว่างระเบียบวิธีสอน โครงสร้างการสอนและวัสดุการสอนในทุกขั้นตอนของการเรียนการสอนตามหน่วยการเรียนรู้/แผนการออกแบบประสบการณ์ EAP นอกจากนี้ครูจะสนับสนุนให้ผู้เรียน ออกแบบและจัดทำแผนประสบการณ์ของตน ทั้งเดี่ยวและเป็นกลุ่ม เช่น การแสดงบทบาทสมมติ ละคร การนิศึกษา เป็นต้น

แผนภาพที่ ๒ ขั้นตอนการสื่อสารระหว่างครูกับผู้เรียน

๒.๓) เลิศล้ำการสื่อสาร ครูจะสื่อสารให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีระเบียบ ๔ ขั้นตอน คือ บทนำ เนื้อหา บทสรุป และเชื่อมโยงปรับใช้ได้ตามแผนภาพต่อไปนี้

๓. ทรัพยากรพอเพียง การบริหารจัดการที่ดีมีส่วนทำให้การเรียนรู้จากบทเรียนที่ดี และมีมือครูที่สอนเป็น ประสพผลตามวัตถุประสงค์ การบริหารทรัพยากรอย่างพอเหมาะพอเพียง ครูดีมีฝีมือ จะเป็นผู้ประสานได้ โดยเฉพาะภูมิปัญญาพื้นบ้านและการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน

สถานศึกษาต่าง ๆ

ปัจจุบันมีสถานศึกษาหลายแห่งที่ได้พยายามดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

๑. โรงเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

โรงเรียนนี้จัดการเรียนการสอนภายใต้โครงการส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน โดยความร่วมมือของกรุงเทพมหานครและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียน คือ นักเรียนเรียนรู้ในห้องเรียนปกติ และในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ ศูนย์วิทยากรและศูนย์เพื่อนเด็ก การเรียนรู้จากศูนย์วิทยากร โดยนักเรียนเลือกเรียนรู้ด้วยตนเองจากมุมประสบการณ์ที่ตนสนใจ สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง และเรียนรู้เพื่อพัฒนาอารมณ์จิตใจ พฤติกรรมและทักษะการสื่อสารที่เหมาะสมจากการทำกิจกรรมในศูนย์เพื่อนเด็ก สัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง

พฤติกรรมการสอนของครูในห้องเรียนปกติกำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งวิธีการประเมินผล การจัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียนมีข้อจำกัดในเรื่องสถานที่และงบประมาณ ผลการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ นักเรียนรักการมาโรงเรียน และชอบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัดให้ (ดูรายละเอียดของรูปแบบโครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียนจากประสบการณ์ของกรุงเทพมหานคร)

๒. โรงเรียนวนิษา (โรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร)

“...ดิฉันไม่เชื่อวิธีที่โรงเรียนส่วนใหญ่ทำอยู่ จับเด็กมาขังในคอก ไม่อยากจะใช้คำนี้ แต่มันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ บังคับเด็กมานั่งนิ่ง ๆ จำกัดศักยภาพการเติบโตของสมอง...” นี่คือ ความคิดเห็นของอาจารย์ใหญ่ และผู้ก่อตั้งโรงเรียนวนิษา เป็นที่น่ายินดีที่ โรงเรียนวนิษาได้ใช้เวลากว่า ๑๙ ปี พิสูจน์ให้เห็นว่า ความไม่เชื่อนั้นได้นำให้โรงเรียน จัดกระบวนการเรียนรู้โดยส่งเสริมเสรีภาพในการคิด และการแสดงออกของทั้งผู้เรียน และผู้สอนอย่างเต็มที่ บนพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกันถึงความสำคัญของเด็กหรือผู้เรียน ซึ่งตรงกับแนวคิดของมาตรา ๒๒ ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ดังนั้น รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนวนิษา จึงเป็นรูปแบบที่ดำเนินการมาก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และจากประสบการณ์ที่สะสมมาเกือบ ๒๐ ปี ช่วยให้เห็นว่า เรื่องการจัดการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด หรือเป็นศูนย์กลางนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ เป็นเรื่องที่มีการจัดดำเนินการมาแล้ว ซึ่งอาจจะมีอีกมากมายหลายโรงเรียน แต่เรายังค้นไม่พบหรือไม่มีการประกาศตัวเอง

ในที่นี้ขอเสนอรูปแบบ และแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนวนิษา โดยสังเขปดังนี้

การเรียนการสอนแบบ “โครงการ” หรือ “โครงการ” (Project Approach) เป็นแนวทางหลักที่โรงเรียนใช้อยู่ จะเน้นการฝึกทักษะจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันทั้งผู้เรียนและผู้สอน มีการพัฒนาารูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นตลอดเวลา

ขั้นเตรียมการ ครูผู้สอนทำงานเป็นทีมช่วยกันวิเคราะห์หลักสูตร ระดมความคิด นำเสนอหน่วยการเรียนรู้หลัก ซึ่งจะแตกย่อยเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย สนับสนุนเชื่อมโยงกันและกัน และโยงไปถึงความรู้ต่าง ๆ รอบตัวผู้เรียน

แต่ละหน่วยการเรียนรู้ จะมีเนื้อหาหลาย ๆ ด้าน ทั้ง วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา และคณิตศาสตร์ การเรียนการสอนไม่แบ่งเป็นรายวิชา ครูและผู้เรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ร่วมกันชัดเจนว่า ผู้เรียนจะได้ความรู้ เจตคติ และทักษะอะไร

ขั้นการสอน การเรียนรู้จากการทำ “โครงการ “ หรือ “โครงการ” เป็นการสืบค้นข้อมูลในด้านลึก ที่ยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนจึงร่วมกับผู้สอนสร้างคำถามเกี่ยวกับหัวเรื่องหลัก (Theme) ของหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรม และวิธีการเรียนการสอน จึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบที่หลากหลาย เน้นความสร้างสรรค์ด้วยคำถามแบบปลายเปิด และให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมที่ใช้สมองข้างขวาและซ้ายไปพร้อม ๆ กัน

ขั้นตอนของการเรียนการสอนจะประกอบด้วย การอภิปรายกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การนำเสนอประสบการณ์เดิม การสืบค้น และการจัดแสดงผลงานหรือผลผลิตของความคิด และประสบการณ์ใหม่ เป็นต้น

ขั้นการประเมินผล ประเมินผู้เรียนจากกระบวนการทำงานและคุณภาพของผลงาน โดยผู้เรียนและผู้สอนจะร่วมกันกำหนดตัวชี้วัด และเกณฑ์การประเมินร่วมกัน

ประสบการณ์ของโรงเรียนวนิษา ได้ช่วยชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงการ หรือโครงการงาน จะประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนได้ยาก หากขาดการ สนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ และบุคลากรที่มีคุณภาพทั้งผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษา เพราะทุกฝ่ายต้อง ร่วมมือกัน โดยเฉพาะผู้สอนต้องเข้าใจหลักสูตร และเนื้อหาวิชา เข้าถึงหัวใจของผู้เรียน มีความกล้าคิด กล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีจินตนาการในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน

๓. โรงเรียนวัดศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน ดำเนินการโดยยึดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรประถมศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ด้วยวิธีการที่ หลากหลาย เพื่อให้มีการบูรณาการเนื้อหา มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน และจัดกระบวนการ เรียนรู้ให้เป็นแบบยึดประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ประเด็นการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะชีวิตเป็น ประเด็นนำมีขั้นตอนโดยสรุปดังนี้

๑) กำหนดแนวทาง เนื้อหา และวิธีการจัดการเรียนรู้ คณะครูทำงานเป็นที่ร่วมกับผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ โดยใช้วิธีการบูรณาการการเรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตรและจากสภาพปัญหาท้องถิ่น นำมากำหนดเป็นสาระการเรียนรู้ในรายวิชา จัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ เพิ่มการวัดและประเมินทักษะ ชีวิตที่จะเกิดแก่ผู้เรียนด้วย

ขอบข่ายและขั้นตอนการส่งเสริมทักษะชีวิตระดับพื้นฐานมีดังนี้ คือ ในช่วงอายุต่าง ๆ จะส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียนโดยพิจารณาความเหมาะสมกับวัยเด็กตามสถานการณ์ที่เขาจะต้องเผชิญ อยู่ในชีวิตประจำวัน เมื่ออายุมากขึ้นเนื้อหาและทักษะก็จะยากขึ้น แต่ยังคงมีการทวนซ้ำทักษะชีวิตเดิมอยู่ เช่น ในช่วงอายุ ๗-๘ ปี เน้นหัวข้อเรื่องความรุนแรงก็จะฝึกให้เด็กคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ หาทางเลือก การสื่อสาร เป็นต้น พออายุ ๘- ๙ ปี จะเน้นหัวข้อเรื่องความปลอดภัย และฝึกทักษะเดิม โดยกิจกรรมใหม่

๒) ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบ “การแอมบ้านพ่อแม่สอน หรือการ ท่องเที่ยวในหมู่บ้าน” ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

๒.๑) คุณลักษณะ ที่ต้องการให้ผู้เรียนพัฒนา ดังนี้

ก่อนประถมศึกษา : เป็นคนดีมีคุณธรรม เก่งตามวัย เชื้อมั่น กล้าตัดสินใจ
กล้าแสดงออก เน้นการพัฒนาทุกด้าน กาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ

ประถมศึกษา : ต่อเนื่องจากก่อนประถมศึกษาและเน้นการตัดสินใจด้วยตนเอง
รู้จักตนเอง การประสานการทำงานของอวัยวะทุกส่วนให้ได้

มัธยมศึกษาตอนต้น : ต่อเนื่องจากระดับประถมศึกษาและเน้นย้ำทักษะชีวิต
๙ ด้าน การแก้ปัญหา การยืนหยัดในตนเอง การต่อต้านความกดดัน การจัดการความเครียด/กรวนกรวย
ใจ การประเมินและตระหนักอยู่ในตนเอง การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ การอยู่และสัมพันธ์กับผู้อื่น และ
การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

๒.๒) การจัดการเรียนรู้ในแต่ละระดับมีจุดเน้น ดังนี้

ก่อนประถมศึกษา : จัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน ให้ศึกษาในโรงเรียน
และวัดใกล้โรงเรียน เด็ก ๆ จะวิเคราะห์ และเล่าเรื่องโดยการวาดภาพ หรือเล่าปากเปล่า เป็นต้น

ประถมศึกษา : “เดี่ยวแ่วแควบ้าน” สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น
กิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนกำหนดเองว่าสนใจจะศึกษาอะไร ครูเป็นผู้ประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น หากรับ
ได้ก็จะสนับสนุน โดยครูจะเน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม

มัธยมศึกษาตอนต้น : “ซึ่รถถีบแ่วแควบ้าน” สำหรับนักเรียนที่สามารถ
ถีบจักรยานไปรอบหมู่บ้านได้ และได้กำหนดเรื่องที่จะศึกษาเอง แต่ครูจะเน้นการสร้างทักษะชีวิตพื้นฐานและ
เตรียมพร้อมในการออกสู่โลกกว้างในด้านการประกอบอาชีพ

๒.๓) ขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้สอนและผู้เรียนทำด้วยกัน คือ วางแผนร่วมกัน
ผูกพันชุมชน ชนได้เรื่อง เพื่อความรู้ สู่การวิเคราะห์ เหมาะสถานการณ์ ผ่านการเรียนรู้ สู่การพัฒนา

๓) การประเมินผลผู้เรียน โรงเรียนได้ระบุทักษะที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา
พฤติกรรมที่พึงประสงค์ไว้เป็นตัวบ่งชี้และเกณฑ์ที่จะวัดและประเมินผลผู้เรียน วิธีการที่ใช้ประกอบด้วย การสังเกต
การบันทึกพฤติกรรม การเก็บแฟ้มผลงานเด่น การรายงานตนเอง การใช้กระบวนการกลุ่มให้ข้อมูลสะท้อน
กลับ เป็นต้น

๔) การประเมินผลผู้สอน ใช้วิธีการบันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละ
ครั้ง เป็นการรายงานตนเอง และการสะท้อนความคิดในการประชุมปรึกษาหารือ เป็นต้น

๔. โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร

การจัดขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้โรงเรียนรุ่งอรุณ

หลักการ

๑) จากพื้นฐานองค์ความรู้ตามนัยพุทธศาสนา ซึ่งชี้ให้เห็นความจริงที่ว่าด้วยมนุษย์ ซึ่งเป็นชีวิตแห่งการเรียนรู้จากภายในและภายนอก

๒) กระบวนการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการที่ส่งผลต่อกันเป็นวัฏจักร ได้แก่

❖ **ชีวิตมนุษย์** หมายถึงสภาพร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งการเรียนรู้ คือ อายุตนะ ๖ ได้แก่ การทำงานของร่างกาย สมอง และประสาทสัมผัสต่างๆ รวมทั้งจิตใจ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็น บ่อเกิด สำคัญแห่งการจัดสรร เหตุ-ปัจจัยภายในเพื่อการเรียนรู้ หากชีวิตนั้นมีความเป็นปกติก็อนุโลมได้ว่า กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นและดำเนินไปโดยอัตโนมัติ

❖ **เหตุ-ปัจจัยภายใน** อาจจำแนกได้ ๓ ประการสำคัญ คือ

วัย คือ ภาวะพื้นฐานของการรับรู้ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของวัย

คุณภาพการรับรู้ คือ การตีความ ได้แก่ ความรู้สึก ความจำได้หมายรู้ ความคิดเชื่อมโยง ประจักษ์ ความคิดพิจารณา วิเคราะห์ สังเคราะห์ (หรืออาจเรียกว่ารู้เท่าทันชั้น ๕ นั่นเอง)

เจตจำนง คือ ความมุ่งมั่นอย่างเห็นดีเห็นงาม ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ และความพิถีพิถันที่ไตร่ตรองใคร่ครวญให้ถึงที่สุดแห่งความจริงนั้น ๆ

❖ **เหตุ-ปัจจัยภายนอก** ได้แก่

บุคคล และการก่อปฏิสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น พ่อแม่ให้ความรักการเอาใจใส่ เลี้ยงดูอบรมอย่างไม่ลืมหูลืมตาเสียเคลือบแคลง

ครู ผู้มีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นที่พึ่งและเป็นแบบอย่างทางความคิดที่มีต่อความรู้ต่าง ๆ เป็นที่ตั้งของศรัทธาที่ผู้เรียนจะมีเจตจำนงเข้าถึงสาระองค์ความรู้ต่าง ๆ

บุคคลทั่วไป และสภาพแวดล้อมตลอดจนสถานการณ์อันไม่จำกัด ยกแก่การควบคุมและไม่เป็นไปตามใจปรารถนา

สาระ เนื้อหาองค์ความรู้ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องจัดสรร กำหนดควบคุมได้โดยประมาณ แต่ที่สำคัญคือ ต้องแฝงไว้ด้วยที่ไปที่ไปซึ่งมีความหมายต่อผู้เรียนในวัยนั้น ๆ ได้อย่างแท้จริง

เหตุปัจจัยภายนอกเหล่านี้ควรคำนึงถึง “ผู้เรียน” อยู่เสมอ เช่น พ่อแม่ที่ชอบเผลอเลี้ยงดู ปกป้อง หุ้มเทให้ลูก เพื่อ ทดแทนหรือเติมเต็มความปรารถนาอันสูงส่งของพ่อแม่ ซึ่งอาจ

ผลักดันด้วยทิวทัศน์มองข้ามความสามารถที่แท้จริงของลูก หรือครูซึ่งสอนเพราะเป็นอาชีพ ทำไปตามแบบแผนความเคยชินของการใช้บทเรียน แบบฝึก ที่ได้รับในการส่งต่อกันมา คือ “สอนวิชามากกว่าสอนคน” จนลืมไปว่า “นักเรียนเขาเรียนที่จะเป็นอย่างที่ครูเป็น มิใช่เป็นอย่างที่ครูสอน” เพราะครูไม่รู้ว่าตนสอนอะไรไปเพื่อบรรลุความรู้ใดหรือมีเจตจำนงต่อชีวิตหรือไม่ เป็นต้น

๓) จัดแบ่งกลุ่ม อายุ หรือวัย ที่สำคัญ ๓ กลุ่ม คือ ปฐมวัย อายุ ๐-๗ ปี วัยเด็ก อายุ ๗-๑๔ ปี และวัยรุ่นอายุ ๑๔-๒๑ ปี

๔) ระบุ “ทำที่การเรียนรู้” ลงบนชีวิตมนุษย์ตามวัยดังกล่าว และชานาด้วยเหตุ-ปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกอย่างสอดคล้องไปพร้อม ๆ กันกับวัยนั้น ๆ

การจัดขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ตามวัย (กรณีตัวอย่าง : โรงเรียนรุ่งอรุณ)

ชั้น/วัย	ท่าทีการเรียนรู้	เหตุ-ปัจจัยภายใน	เหตุ-ปัจจัยภายนอก
ชั้นที่ ๑ ปฐมวัย	<ul style="list-style-type: none"> ❖ จัดได้อำนาจที่พึงพิงพ่อแม่-ผู้ใหญ่ ด้วยความรู้สึกไว้วางใจ พร้อมที่จะรับทั้งกายและใจ โดยซึมซับผ่านความรู้สึกและอารมณ์เพื่อรู้หมายสิ่งต่าง ๆ ❖ ความนิยมเยี่ยงคล้อยตามความรัก ความดึงดูดด้วยอำนาจแห่งสัญชาตญาณของมนุษย์ (สชาติกกับบุญ) ❖ จินตนาการอย่างกว้างขวางไร้ขอบเขต 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ การเลียนแบบผู้ใหญ่ตั้งแต่การกระทำ อารมณ์และการตีความตามภาษา ❖ โดยยืมการสังเกตอย่างเบริบเทียบจากความเหมือน ความแตกต่าง ❖ การเล่น คือความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น แสงเงา ทดลองสิ่งใหม่ ๆ เสมอ โดยอาศัยผัสสะทั้ง ๖ ผ่านรูปธรรมต่าง ๆ รอบตัว ❖ ฝึกหมายตา จดจำ สะสมการรับรู้ไว้เป็น ประสบการณ์ ทั้งความคิด จิตใจ โดยทดลองเล่นบทบาทสมมุติ ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ❖ การลองผิดลองถูก ผ่านสิ่งรอบตัวและผ่านการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ความรักจากพ่อแม่ ความเมตตาจากครูณา อบรมเลี้ยงดูโดยจัดสรรสิ่งที่เหมาะสมและตั้งไม้ให้กับเด็กในวัยแรกเกิดที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ❖ ครูและผู้ใหญ่ที่อยู่แวดล้อมควรรักษาความคิดและจิตใจของตนเองให้ละเอียดอ่อนด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กในการสร้างพื้นฐานความคิดและจิตใจสำหรับการเรียนรู้ที่เฉลียวฉลาดต่อไป ❖ เบ็ดโอกาสแห่งความแท้จริงหรือสถานการณ์จริงที่พอเหมาะและหลากหลายให้เด็กได้สัมผัสด้วยตนเอง ❖ ฝึกช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ❖ ฝึกการทำงานด้านศิลปะ งานฝีมือ งานบ้าน ❖ ฝึกกติกาและวินัย ผ่านกิจวัตรประจำวันในการเล่นและการทำงาน

๑๘๑

๑๘๑

การจัดขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ตามวัย (กรณีตัวอย่าง : โรงเรียนรุ่งอรุณ)

ชั้น/วัย	เหตุ-ปัจจัยภายใน	ท่าทีการเรียนรู้	เหตุ-ปัจจัยภายนอก
ชั้นที่ ๒ วัยเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ฉันทะ คือ มีเจตจำนงอย่างแรงกล้าต่อภาระกระทำและต่อการรับรู้สถานะต่างๆ ซึ่งมีความหมายต่อตนเองโดยตรง ❖ วิริยะ มีความเพียร อดทนต่อการทำสิ่งๆ ได้อย่างมีสมาธิมากขึ้น และทำต่อเนื่องได้ ❖ จินตนาการที่ไกลตัวและใกล้เคียงกับความจริงจังมากขึ้น เช่น ความกลัว ความรัก (ชอบเลี้ยงสัตว์) ความซึ้ง ความงาม (ชอบวาดภาพ ตามจินตนาการและชอบทำงานศิลปะ) ❖ ใช้จิตสำนึกที่เริ่มก่อตัวจากภายในและจากนอกตน เป็นเบื้องต้นของสติปัญญา 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ใช้ความคิดที่มาจากจินตนาการ ซึ่งเชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้รับรู้อย่างจริงจัง ❖ การใช้บทบาทสมมุติกับเรื่องจริงมากขึ้น ซึ่งชอมนมากขึ้น ❖ ความสัมพันธ์กับเพื่อนและบุคคลต่างๆ เข้มข้นขึ้นทั้งทางบวกและลบ เพื่อหาบทบาทของตนเองให้ชัดเจนขึ้นเป็นฝ่ายกายออร์กูลัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ สถานที่ สถานภาพต่างๆ ❖ เชื้อเพลิงครูด้วยศรัทธา และเสียแบบครูซึ่งชื่นชมและเข้าใจจินตนาการของตนพร้อมที่จะทำตาม ❖ มีความพยายามค้นหาความสามารถพิเศษของตนเอง โดยเริ่มสนใจงานที่ท้าทายความคิด มีขั้นตอนและอาจวางแผนด้วยตนเองได้ ❖ มุ่งมั่น แข่งขัน เพื่อความภาคภูมิใจและได้รับการชื่นชมจากครู พ่อแม่ ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ความรักความเข้าใจจากพ่อแม่ ❖ ความรักความเมตตาจากครูเป็นภักศมีตรครุผู้มีศรัทธาต่อปัญญา เรียนรู้ มองเห็นจุดเด่นของผู้เรียนพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนนำออกมาใช้และประกาศในข้อดีของตนเกิดความภาคภูมิใจและมั่นใจในตนเอง ❖ สาระความรู้ที่ทั้งด้านความคิด จินตนาการ เช่น นิทาน เรื่องเล่า ฯลฯ และด้านความจริงแบบองค์รวมจะช่วยให้เกิดการจิตสำนึกที่ผสมเหตุผลขึ้น ❖ ความงาม และงานที่มีสุนทรีย์ภาพ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดงานแห่งการรับรู้ เรียกความสนใจได้ จึงฝึกสมาธิและกระตุ้นกำลังใจให้บรรลุผลสำเร็จของงาน ❖ ฝึกการรับผิดชอบทำงานให้สำเร็จลุล่วง ❖ ฝึกวินัยทั้งต่อการดูแลตนเองและกิจวัตรประจำวันสม่ำเสมอ เป็นการใช้สติอยู่กับปัจจุบัน และรับรู้ภาวะพิเศษ ❖ ฝึกการทำงานเป็นทีมโดยฝึกการฟังที่เอาจากผู้อื่นเป็น ❖ การให้การเสียสละเพื่อลดตัวตนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น
			ฯลฯ

การจัดขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ตามวัย (กรณีตัวอย่าง : โรงเรียนรุ่งอรุณ)

ชั้น/วัย	เหตุ-ปัจจัยภายใน	ท่าทีการเรียนรู้	เหตุ-ปัจจัยภายนอก
ชั้นที่ ๓ วัยรุ่น	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ฉันทะ มีเจตจำนงต่อเนื้อหาสาระที่มีความหมายต่อชีวิตอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรมขึ้นจนถึงระดับที่รับเป็นภาวะถาวร จึงเป็นวัยหัวเลี้ยวต่อที่จะสร้างบุคลิกหรือนิสัยถาวร ❖ พลังหรือแรงผลักดันภายในมากกว่าวัยใดๆ เพื่อนำชีวิตภายในออกมารับรู้-เผชิญกับเหตุภายนอก (สมัย) เข็ม็อนไฟท์พร้อมจะติดเชือกพินทุกชนิดทั้งด้านบวกและลบ ❖ ครีธาตาต่อครูสอนในฐานะผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจแห่งความรู้แจ้ง ❖ ครีธาตาต่อHero ในฐานะผู้เป็นแบบอย่างซึ่งสะท้อนตนเอง ❖ ครีธาตาต่อความกล้าหาญของคความรู้ ❖ จิตสำนึกที่ก่อตัวอย่างชัดเจนเป็นวิจารณ์ถาวร คติบนความคิดที่เป็นนามธรรมได้ หากได้รับการฝึกขั้นตอนหรือมีแผนการคิดที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ ❖ ภาวะการพึ่งพาความคิดของตนเองค่อยๆ เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างวุฒิภาวะและภูมิคุ้มกันไปพร้อมๆ กัน เพื่อเผชิญโลกแวดล้อมที่ไม่เป็นตามใจปรารถนาเสมอไป 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ การสะสมประสบการณ์ที่ประจักษ์แจ้งในความจริงด้วยตนเอง ❖ ฝึกทักษะการมุ่งหาสาระสำคัญแห่งองค์ความรู้ ❖ ประลองกำลังความคิดเพื่อหา - เอกลักษณะความเป็นตัวของตัวเอง ❖ ทดสอบ ทบทวนความคิดและตรวจลอบความคิดของตนและผู้อื่นได้ ❖ ท้าทายต่ออำนาจต่างๆ เพื่อทดสอบอำนาจในตนเอง เช่น การต่อล่อต่อเถียง การต่อรอง ลอดติลองซัวในบางครั้ง ❖ การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนเพื่อหากลุ่มความสนใจร่วมหรือในทางเพื่อหาเอกลักษณ์ของตน ❖ สร้างวาทีกรรมของตนเองเพื่อทดลองอำนาจของตนต่อสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ความรักความเมตตาและความมั่นใจในความสามรถเรียนรู้ของเด็กทุกคน ❖ ครูผู้เป็นกัลยาณมิตรและมีคุณสมบัติน่าเชื่อถือและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางความคิดในการเรียนรู้โลกแวดล้อมที่ซับซ้อนและเมตตาควบคุมให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้ ❖ ครูมีจิตใจเบิกบาน มีสติพร้อมที่จะช่วยเหลือศิษย์เมื่อศิษย์พินิจพิจารณาแง่มุมต่างๆ อย่างรอบคอบต่อเรื่องราวที่แวดล้อมตัวผู้เรียนทั้งไกลและใกล้ เช่น จากการกำกับกาย วาจา ใจ ของตนไปจนถึงความจริงในสิ่งรอบตัว ความดี ความงาม ซึ่งเป็นที่มาของมวลสารความรู้ ❖ สาระองค์ความรู้ที่บอกที่มาและความหมายต่อผู้เรียนชัดเจน ❖ การทำงานที่มีแบบแผนและขั้นตอนที่เริ่มจากการตั้งข้อสงสัยอย่างมีจุดมุ่งหมายและการวางแผนเพื่อค้นหาและนำข้อเท็จจริงมาสู่การวิเคราะห์และการประมวลข้อสรุป ❖ การทำงานเป็นทีมเพื่อฝึกการฟังและฝึกการประมวลข้อคิดเห็นที่มีคุณค่าเข้าหากัน ❖ การคิดหรือทำงานบนเงื่อนไขข้อจำกัดเป็นปัจจัยหลากหลายที่จำเป็นต่อสติปัญญาหรือหาทางออกโดยจัดลำดับความสัมพันธภาพก่อนหลังทางตรงทางอ้อม

นักเรียนมัธยมศึกษา

จากบ้าน

ความรัก + เอาใจใส่ของพ่อแม่
การดูแลชีวิต

การดำเนินกิจกรรมประจำวัน

การดูแลตนเอง

รักษาความสะอาด

สุขภาพ ร่างกายเฉพาะตน

ผม เล็บ ฯลฯ

เครื่องแต่งกาย

ของใช้ส่วนตัวต่าง ๆ

อุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ

สภาพแวดล้อม ห้อง

การเดินทาง

การตรงต่อเวลา รุ้เวลา

ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

ความสัมพันธ์กับเพื่อน

สู่

โรงเรียน

ครูเป็นที่พึ่งทางความคิดและเป็นแบบอย่าง

มีครูเป็นที่พึ่งทางความคิด

และเป็นแบบอย่าง

พึ่งตนเองในทางความคิด-จิตใจ

เอาดีได้จากทุกสถานการณ์

เรียนรู้สาระวิชาอย่างมีเจตจำนง

เข้าใจแนวความคิดหลัก-รอง ไม่สับสน

วางแผนการทำงานเป็น

ปฏิบัติงานของตนเองอย่างมีขั้นตอนจนสำเร็จ

ดีความและจินตนาการสิ่งที่รับรู้ได้

ตรงกับความเป็นจริง

รับรู้เรื่องยาก ชับซ้อนเป็นนามธรรมด้วยความจดจ่อ

รอฟังเรื่องราว-สาระด้วยความอดทน

รักษาสัมพันธภาพ ความคิดและจิตใจ

ระครองอารมณ์ให้เป็นปกติได้สม่ำเสมอ

รู้จักใช้สติกำกับ กาย วาจา ใจ

จากการจัดขั้นตอนการเรียนรู้ โดยอาศัยการแบ่งตามวัย และอาศัยองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการดังปรากฏในตารางข้างต้นแล้วนั้น ครูผู้สอน ผู้บริหาร หลักสูตรและการจัดการชั้นเรียน จะใช้ขั้นตอนดังกล่าวเป็นแผนที่สายทางในการกำหนดหน่วย (หรือแผน) การเรียนการสอนให้กับผู้เรียนแต่ละชั้นต่อไป ทั้งนี้ครูจะนำไปดำเนินการวางแผนดังกล่าวมานำเสนอต่อคณะผู้บริหารหลักสูตรได้พิจารณา และร่วมกันปรับปรุงแก้ไขต่อไป

การวางแผนการเรียนการสอน (หน่วยการเรียนรู้) ของครู อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ขั้นตอนหลัก คือ

- ❖ **ขั้นแนวความคิด** ความเข้าใจที่มีต่อสาระวิชานั้น ทั้งหมดจำแนกเป็นลำดับขั้นตอนจากง่ายไปสู่ยาก บอกเจตจำนงหรือท่าทีการเรียนรู้ที่สำคัญในแต่ละตอน และเป้าหมายรวม ส่วนใหญ่นำเสนอเป็นแผนภาพ (Mind Mapping)

- ❖ **ขั้นการจำแนกรายละเอียด** และกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมหรือโครงการหรือชิ้นงาน การออกภาคสนาม ฯลฯ ตลอดจนจำนวนคาบที่ใช้ในแต่ละตอน ส่วนที่ สองนี้นำเสนอเป็นผังตารางก้ำหน้า ๒ ทาง (One -Page Management)

- ❖ **ขั้นจัดเตรียมแผนการวัดและประเมินผล** ให้สอดคล้องกับผลการบรรลุจุดประสงค์ของแต่ละตอนและติดตามพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคนได้ตามระยะหรือตอนเรียนย่อย เช่นต่อสัปดาห์ ต่อวัน ทั้งนี้การประเมินควรจัดทำเกณฑ์มากกว่า ๑ ระดับ เช่น อาจทำง่าย กลาง ยาก เพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถที่แตกต่างกันของผู้เรียน ส่วนที่ ๓ นี้ จัดทำเป็นแบบประเมิน ๓ ชุด ปผ.๑, ปผ.๒ และ ปผ. ๓ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในคู่มือการจัดทำหน่วยเอกภาพแห่งการเรียนรู้ : รุ่งอรุณ)

ครู คือบุคคลสำคัญที่จะตีความจากขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในวัยที่ตนรับผิดชอบ และจะต้องตีความเนื้อหาสาระวิชา ยึดกุมหัวใจของสาระอย่างแม่นยำ เนื้อหาแนวทาง กำหนดเจตจำนงจากท่าทีการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะมีต่อสาระวิชานั้น ๆ ด้วย ดังนั้นการออกแบบแผนการเรียนการสอน นี้จึงเป็นงานแห่งการสร้างสรรค์ ซึ่งมีแต่ครูเท่านั้นที่ทำได้อย่างแยบคาย และได้รับรู้ถึงการพัฒนาตนเองภายใต้การสร้างสรรค์นี้ด้วยเช่นกัน ภารกิจนี้ดูเหมือนยากหากแต่ถ้าจัดทำอย่างเป็นระบบของการวิจัยและพัฒนาขึ้นด้วยตนเองแล้ว ก็จะพบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

จะเห็นได้ว่าครู คือผู้ซึ่งมีพันธกิจต่อการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหลักและเป็นผู้ซึ่งมีบทบาทอย่างสูงและโดยตรงต่อผลสำเร็จของการพัฒนาความคิดและจิตใจของบุคลากรการศึกษาและของผู้เรียน ครูจึง

ควรได้รับการสนับสนุนให้ปฏิบัติงานของตนในฐานะครูผู้สอนในท่าที่ใหม่ นั่นคือ ท่าที่ของ **ผู้วิจัยและพัฒนา** สาธิต ความรู้ควบคู่กับกระบวนการเรียนการสอนให้บังเกิดผลต่อผู้เรียนและผู้สอนเองในด้านการเรียนรู้ที่นำไปสู่ ปัญญาในที่สุด

ตัวอย่างที่กล่าวข้างต้น เป็นเพียงไม่กี่ตัวอย่างที่เกิดขึ้นแล้วในแผ่นดินไทย **ยังมีครูดี ๆ โรงเรียน ดี ๆ เช่นที่กล่าวแล้วมากมายหลายพื้นที่** บุคลากรและหน่วยงานเหล่านั้นกำลังดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้อ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนซึ่งเป็นอนาคตที่สำคัญของประเทศ

ผลของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นส่วนสำคัญที่สุด

ทุกคนมีความสุข ความพอใจต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด แสดงออกได้หลายวิธี เช่น การสะท้อนความคิดความเข้าใจต่อกระบวนการเรียนรู้ในทางที่ดี การเสนอแนะ แนวคิดแนวทางเพื่อปรับปรุงแก้ไข การประเมินตนเองในส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็น ข้อความที่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ แสดงออกดังกล่าวข้างต้น

กลุ่มผู้เรียน

นายวันชนะ หมั่นงาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร แสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ว่า “ผมอยากให้มีระบบ การเรียนการสอนแบบ child - centered ตลอดไป นั่นคือต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก ครู ควรยึดผู้เรียนสำคัญที่เขาต้องการอะไร สนใจอะไร พยายามจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการ ของผู้เรียน การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้เราเรียนรู้อะไรที่หลากหลาย ไม่จำกัดอยู่แค่ ในหนังสือเรียนหรือหลักสูตรที่ให้มา ปัจจุบันการเรียนรู้จะยึดวิชาเป็นตัวตั้งไม่ได้แล้ว เพราะสภาพการณ์โลก เปลี่ยนแปลงไปทุกวัน ดังนั้น ต้องเอาคนและสภาพการณ์จริงเป็นตัวตั้ง”

ด.ช. มาโนช เกื้อนสุข นักเรียนชั้น ป.๓ โรงเรียนวัดหนองหญ้า จังหวัดนครสวรรค์ บอกว่า “เป็นการเรียนที่มีความสุข คือ การที่ผมเรียนอยู่ในห้องเรียนห้องสี่เหลี่ยม พวกนักเรียนที่อยู่ในชั้นเห็นแต่ ครูหน้าเก่า ๆ พอได้ออกไปข้างนอก ชั้นอื่นคุณครูก็พานักเรียนออกมาเรียนนอกห้องด้วย ทำให้เราสดชื่น ไม่เห็นคุณครูหน้าเก่า ๆ เหมือนเดิม และได้สัมผัสกับธรรมชาติด้วย”

ด.ญ. หัตถกาญจน์ อาริศิลป์ นักเรียนชั้น ป. ๖ โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ กรุงเทพมหานคร ให้ทัศนะว่า สมัยก่อนคุณครูจะเป็นคนบอกแล้ว นักเรียนจะเป็นผู้ตามเพียงอย่างเดียว แต่ว่าเด็กเป็นศูนย์กลาง คือ การเรียนรู้เด็กมีโอกาสได้คิดเอง ปฏิบัติเอง โดยที่คุณครู เป็นผู้แนะนำ แล้วให้เด็กได้ร่วมกันคิด และแก้

ปัญหา เช่น วิชา สปช. คุณครูจะสร้างปัญหาขึ้นมาให้เรากรอกกลุ่มกันแก้ไขและแสดงความคิดเห็นต่อกัน ทุกคนมีแนวคิดที่แตกต่างกัน จะได้ดูว่าแต่ละคนมีนิสัยหรือว่ามีแนวคิดที่แปลกใหม่มาอย่างน้อยเพียงใด เพราะว่าถ้าแสดงความคิดเห็น ทำให้เราได้ประสบการณ์ และได้รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นด้วย

ด.ช.ทศพล เชี่ยวชาญประพันธ์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล กล่าวว่า “ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากที่สุดในการเรียน ให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนกับของจริง ให้นำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน แล้วถ้าเป็นไปได้ ครูควรจัดกิจกรรมตามความหลากหลาย ความสนใจ ความสามารถ ความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพราะในอดีตครูจัดกิจกรรมอย่างเดียวกัน สมมติว่าสั่งให้ทำอย่างนี้ นักเรียนก็ต้องไปทำอย่างนี้ทั้งชั้น ผมว่าระบบการเรียนแบบใหม่ ให้นักเรียนคิดว่าเราถนัดอะไร เราจะนำเสนอต่อที่ประชุมของกลุ่มหรือของห้องในลักษณะไหน โดยที่ครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้พวกเขาได้ค้นพบศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองและนำมาใช้ครับ”

กลุ่มครู

ครูบุญปลุก เนินกลาง โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร กล่าวว่า โครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ทำให้ครูมีอิสระในการคิดกิจกรรมการสอนมากขึ้น ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนไปในทางที่ดี การเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (ลิเก) จะช่วยให้เกิดการบูรณาการเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นักเรียนได้ความรู้หลายด้าน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (รายงานการประชุมอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ วันที่ ๑๙ ต.ค. ๒๕๕๒)

ครูเกรียงไกร นันทาทอง โรงเรียนบ้านไฉ่ จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นครูเครือข่ายของครู เสาวณีย์ ไชยมงคล กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเคยสอนหนังสือมานาน ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะสอนคน โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง และนำสิ่งแวดล้อมมาเป็นสื่อ สร้างการเปลี่ยนแปลง

- ❖ จากบรรยายภาคที่อับเฉา ไปสู่ บรรยายภาคที่แจ่มใสมีชีวิตชีวา
- ❖ จากการศึกษาเป็นผู้รับ ไปสู่ ผู้เรียนร่วมรู้และได้เรียนรู้ร่วมกัน
- ❖ จากกิจกรรมที่ซ้ำซาก ไปสู่ กิจกรรมการเรียนที่หลากหลาย
- ❖ จากจำกัดเฉพาะในห้องเรียน ไปสู่ วงกว้างสู่การเรียนรู้
- ❖ จากการบรรยายโดย ไปสู่ ใช้สื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้

ครูภัคดี รัชตวิภาสนันท์ ครูแห่งชาติปี ๒๕๕๒ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จังหวัดลำปาง กล่าวว่า “การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูต้องเหนือกว่าปกติ

แต่คุ้มค่า ที่ได้ทำให้เด็กฉลาดขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักสื่อความหมาย เด็กได้เรียนสิ่งที่สนใจและถนัด”

ครู และนักเรียนโรงเรียนวัดบางนาออก กรุงเทพมหานคร พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ความเปลี่ยนแปลงเห็นได้ชัดหลังจากใช้วิธีการสอนแบบนี้ คือ บรรยากาศของห้องเรียนสนุกสนาน นักเรียนกล้าคิด กล้าแสดงออกมากขึ้น”

“เรียนอย่างนี้สนุก เพราะนอกจากความรู้ความเข้าใจที่ได้ในหนังสือแล้วยังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นจากการที่ได้ลงมือทำจริง ๆ อีกด้วย”

ยังมีเสียงสะท้อนเช่นที่กล่าวข้างต้นจากผู้มีประสบการณ์จากการปฏิรูปการเรียนรู้แล้วอีกมาก จนยากที่จะนำมากล่าว ณ ที่นี้ได้ครบทุกคน ทุกกลุ่ม รวมทั้งตัวท่านด้วย

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด มีลักษณะเด่นประการหนึ่ง คือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญนอกจากครูแล้วยังมีผู้เกี่ยวข้องสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จหลายฝ่ายด้วยกัน แม้แต่ผู้เรียนเองก็ต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจังด้วย

ประชาคมการเรียนรู้ มีขอบข่ายครอบคลุมบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในและนอกโรงเรียน ภายในโรงเรียนนอกจากครูและผู้บริหาร ยังมีบุคลากรที่สนับสนุนการเรียนการสอน คณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน ขยายเครือข่ายสู่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน สถาบันผลิตครู หน่วยงาน องค์กร และสถานประกอบการ รวมทั้งสื่อมวลชน ซึ่งล้วนแต่สามารถร่วมกันสร้างสรรค์การเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น

กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนรู้จะต้องมีบทบาทร่วมกัน ได้แก่

๑. การสำรวจความต้องการ คือ สำรวจความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ ฯลฯ เพื่อสร้าง/กระตุ้นความสนใจ สำรวจความสนใจและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

๒. การกำหนดมาตรฐาน คือ การกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัด ความสนใจ และเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ

๓. การวางแผนการเรียนรู้ คือ การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

๔. กิจกรรมการเรียนรู้ คือ วิธีการปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ความรู้จากการคิด วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติจริง

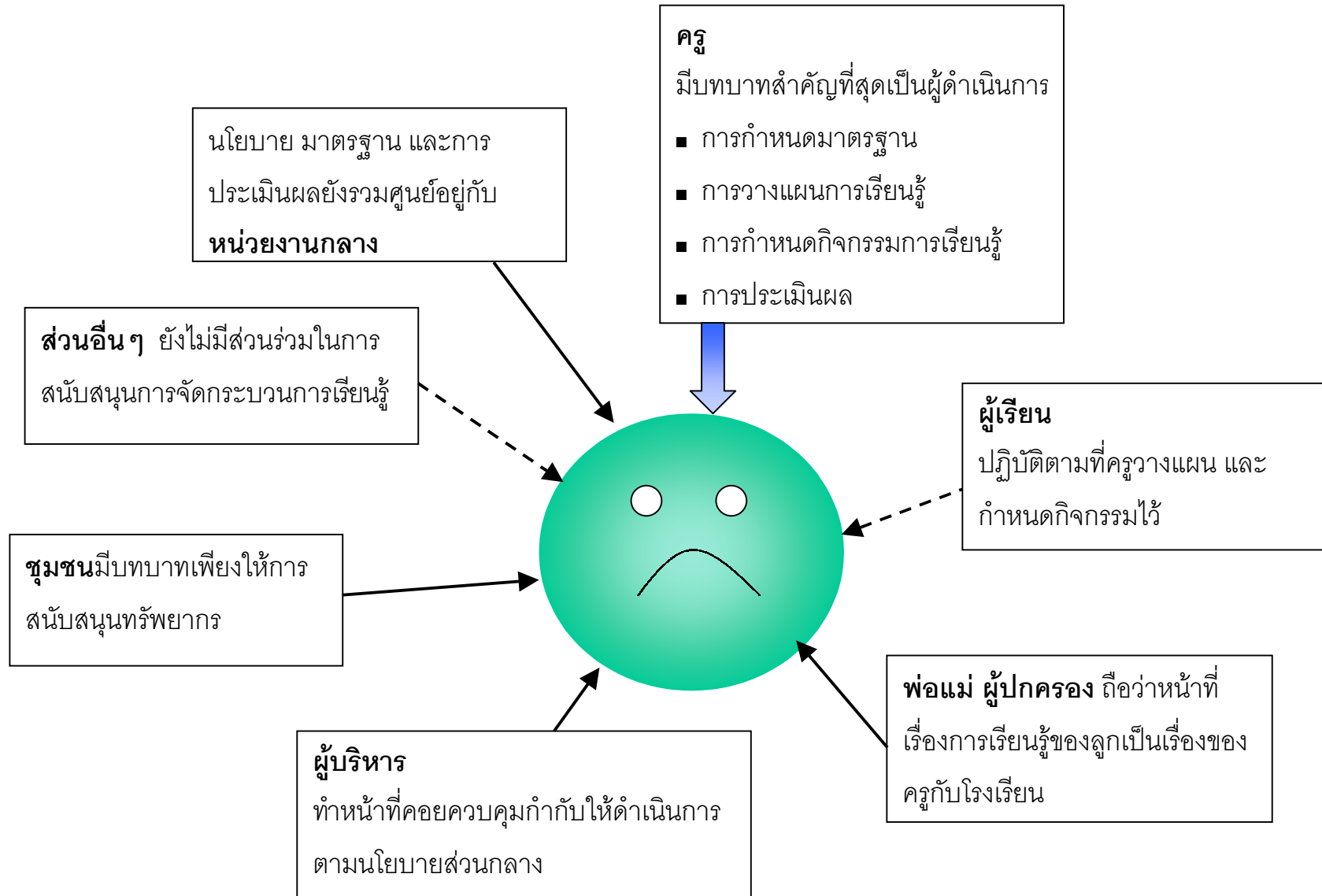
๕. การประเมินผล คือ การประเมินประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

๖. การสรุปผลการเรียนรู้ คือ การนำผลจากการประเมินมาใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อบกพร่องจากการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอน

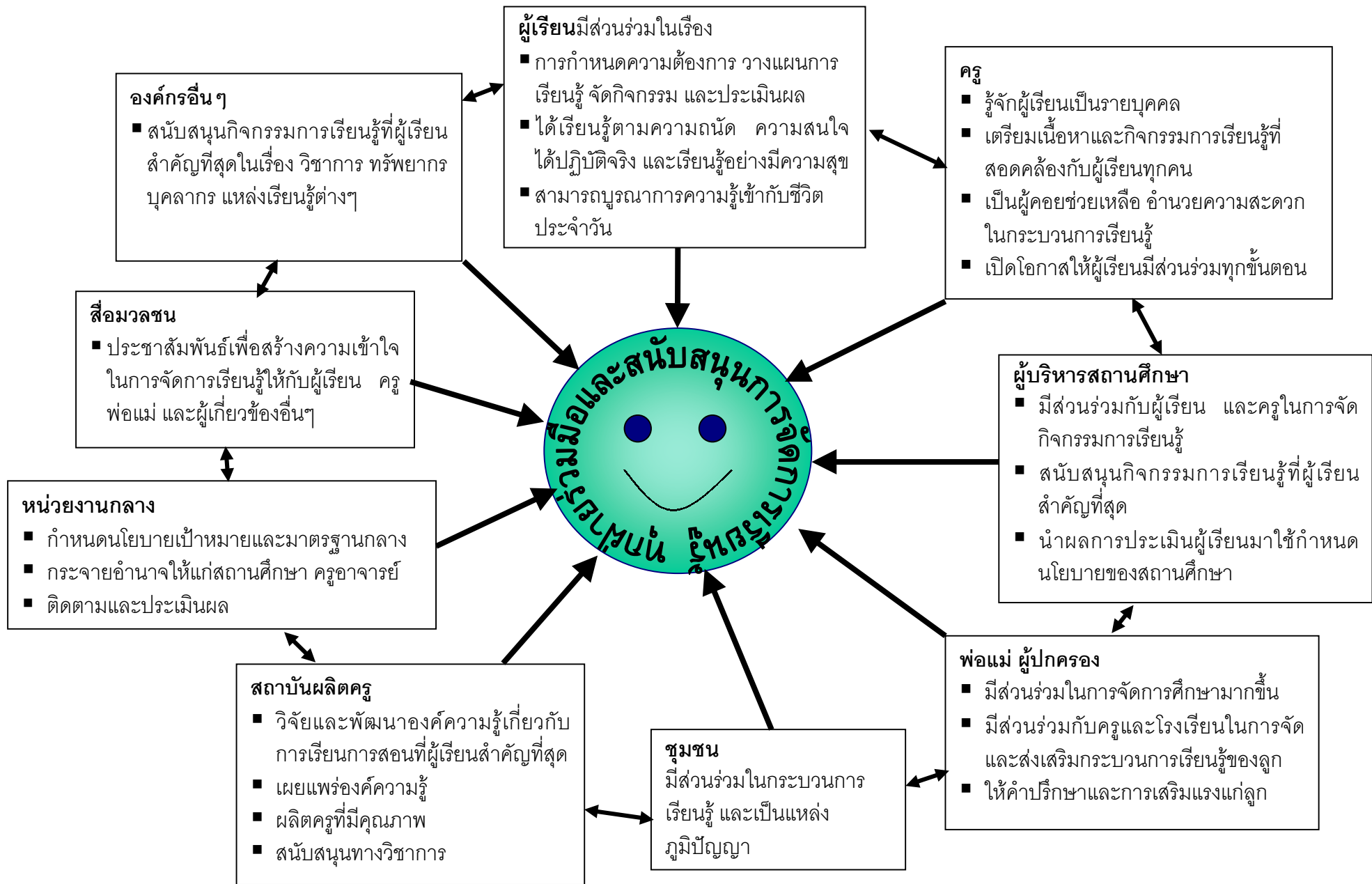
การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจในคุณค่าของตน และนำคุณค่านั้นมาสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนมิใช่ “เขตห้ามเข้า” อีกต่อไป หากแต่โรงเรียน ชุมชน สถาบันชุมชน ครอบครัว ย่อมมีส่วนร่วม¹แก่การศึกษา การร่วมมือกันของทุกฝ่าย คือ การสร้างพลังอันแข็งแกร่ง ค้ำจุนกัน เกิดผลแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นความหวังของเราทุกคน

- ❖ พ่อแม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยร่วมกับครูและผู้บริหารในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของลูกทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน รวมทั้งในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ
- ❖ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบายการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และเป็นแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ❖ หน่วยงานกลางกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย แก่สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอน
- ❖ สื่อมวลชนมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสร้างความเข้าใจและเจตคติที่ถูกต้องแก่สังคมและส่งเสริมการปฏิบัติ

แผนภาพที่ 7 แสดงสภาพที่ขาดการมีส่วนร่วม

แผนภาพที่ 8 แสดงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

ผลที่ผู้มีส่วนร่วมจะได้รับ

- ❖ ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับความถนัดความสนใจ และความสามารถของตนเอง ได้เรียนรู้วิธีแสวงหาความรู้ มีความสุขในการเรียนรู้ และรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ❖ ครูมีความรู้ ความเข้าใจ เมื่อประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข ผู้สอนก็มีความสุขและเรียนรู้ให้พัฒนาเป็นครูอาชีพ
- ❖ พ่อแม่ รู้และเข้าใจความถนัด ความสนใจ ความสามารถและศักยภาพในการศึกษาเรียนรู้ของลูก มีความเข้าใจบทบาทของตนในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของลูก ตลอดจนมีความสุขที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของลูก
- ❖ ผู้บริหารได้พัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เป็นโรงเรียนที่แท้จริง ไม่ใช่โรงเรียน และได้ใช้กระบวนการบริหารที่นักเรียน ครู พ่อแม่ ชุมชนมีส่วนร่วม
- ❖ สถาบันผลิตครูได้บัณฑิตและครูที่มีคุณภาพ มีสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง อาชีพ สังคม และประเทศชาติ
- ❖ ชุมชน และสังคมส่วนรวมได้พลเมืองที่มีคุณภาพ ศักยภาพ และมีสำนึกรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ
- ❖ สังคมและประเทศชาติได้พลเมืองที่ดี มีคุณภาพ และศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศต่อไป
- ❖ องค์กรอื่นๆ ได้มีส่วนช่วยประเทศในการพัฒนาบุคคลที่จะเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ และศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศต่อไป

การปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๒ ผู้ที่อยู่ในวงการศึกษาร่วมกันในการรับรู้ เรียนรู้ และปรับปรุงพัฒนาตนเองกันมากขึ้น โดยเฉพาะครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องปฏิบัติตามหมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา สิ่งที่มาคือ สารพันปัญหาที่ต้องการคำชี้แจง และคำตอบที่ให้ความชัดเจนในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น มีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร และสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น ที่ได้รับรู้ รับฟังปัญหาต่าง ๆ ที่ข้องใจครู ผู้บริหาร ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ และได้พยายามนำเสนอคำชี้แจงหรือข้อเสนอแนะโดยผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เอกสารเล่มนี้จึงรวบรวมคำถามหลัก ๆ ที่มีผู้ถามเข้ามาจำนวนมากพร้อมคำตอบเพื่อการเผยแพร่อย่างทั่วถึง ดังนี้

๑. ถาม : การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายถึงอะไร และมีแนวทางในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง ?

ตอบ : การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นหลักการสำคัญที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา ๒๒ กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด” ซึ่งหมายถึง ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้น ทำท่าย ให้กำลังใจ ช่วยแก้ปัญหา และชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

สำหรับแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ซึ่งมีรายละเอียดมากสามารถอ่านได้ในบทที่ ๓ ในส่วนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ พร้อมตัวอย่างในแต่ละขั้นตอน

๒. **ถาม :** การจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ต้องยึดหลักสูตรหรือไม่ หลักสูตรที่ออกตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีจุดเน้นอะไรบ้าง ? และหน่วยงานใดเป็นผู้จัดทำหลักสูตร

ตอบ : เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกคนต้องรู้ การจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ยังต้องยึดหลักสูตรอย่างแน่นนอน ซึ่งหลักสูตรตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในมาตรา ๒๗ มี ๒ ระดับ คือ หลักสูตรแกนกลางที่ให้กรอบ หลักการและทิศทางกว้าง ๆ โดยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้กำหนด และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำสาระของหลักสูตรเองในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

จุดเน้นของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในมาตรา ๒๓ ที่กำหนดให้เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของสังคมไทย การเมือง การปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมทั้งการจัดการ ด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา การประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข การใช้และการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้

๓. **ถาม :** การเรียนการสอนในระดับชั้นที่มีเนื้อหาหนัก ครูผู้สอนจะบูรณาการเนื้อหาหาความรู้ เพื่อสอนให้ทันตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ได้อย่างไร ?

ตอบ : การเรียนการสอนในระดับชั้นที่มีเนื้อหาวิชาหนัก เป็นปัญหาที่สร้างความกังวลให้ครูผู้สอนเป็นอย่างมาก ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา ๒๗ กำหนดให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำสาระของหลักสูตรเอง ตามหลักสูตรแกนกลางที่ให้กรอบหลักการและทิศทางไว้อย่างกว้าง ๆ จะทำให้เนื้อหาวิชาสามารถยืดหยุ่นได้ ไม่ตายตัวเหมือนปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น เป็นการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ดีกว่าการเรียนรู้แบบเดิมและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

ส่วนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ครูผู้สอนต้องเตรียมศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาวิชาในหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าหลักสูตรต้องการอะไร แค่นั้นและทำไมจึงต้องการอย่างนั้น ทั้งนี้ ครูผู้สอนต้องร่วมมือกันทำงานเป็นทีม เพื่อวางแผนจัดการกระบวนการ

เรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย และบูรณาการสาระการเรียนรู้แต่ละวิชาที่สัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงให้มากที่สุด โดยครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน สรุปความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ ซึ่งผู้ที่มีส่วนช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จได้ก็คือ ครูผู้สอน ที่ต้องเตรียมแหล่งข้อมูล ทั้งในรูปของสื่อการเรียน เทคนิควิธีการเรียนรู้ ใบความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนชี้แนะแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ ตัวอย่างการบูรณาการเนื้อหาแต่ละวิชาที่สัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน เช่น เรียนเรื่อง “เงา” ก็เรียนเรื่องการเกิดของเงา การคำนวณที่เกี่ยวข้องกับเงา การวาดรูปเงา ซึ่งเป็นการบูรณาการวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และศิลปะเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนได้ทั้งเนื้อหาและเห็นความเชื่อมโยงของวิชาและทักษะทั้งหลายได้เป็นต้น

๔. ถาม : สถานศึกษาจะจัดการประเมินผลการเรียนรู้ ตามแนวทางที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ได้อย่างไร ?

ตอบ : พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดการประเมินผู้เรียนไว้ในมาตรา ๒๖ ว่า “ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบความรู้ไปในการกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา” ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนจากเดิมเป็นการวัดความรู้และความจำทางด้านเนื้อหา มาเป็นการประเมินซึ่งมุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงาน ทั้งด้านความรู้ ความรู้สึก และทักษะการแสดงออกทุกด้าน และประเมินตามสภาพจริง ทั้งนี้สามารถประเมินระหว่างการเรียนการสอน และประเมินสรุปรวม ซึ่งขั้นตอนในการประเมิน สรุปได้ดังนี้

๑. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการประเมิน

๒. พิจารณาขอบเขต เกณฑ์ วิธีการ และสิ่งที่จะประเมิน เช่น

❖ ประเมินพัฒนาการด้านศิลปะและดนตรี คณิตศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์

พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการของบุคลิกภาพ เป็นต้น

- ❖ ขอบเขตที่จะประเมิน เช่น ด้านความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และคุณลักษณะ เป็นต้น
- ๓. พิจารณากำหนดองค์ประกอบและผู้ประเมินว่ามีใครบ้างที่จะเป็นผู้ประเมิน เช่น นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนนักเรียน ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง ชุมชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ประเมิน เป็นต้น
- ๔. เลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมินหลากหลายเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเกณฑ์ในการประเมิน เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์ การบันทึกพฤติกรรม แบบสำรวจความคิดเห็น บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ
- ๕. กำหนดเวลาและสถานที่ที่จะประเมิน เช่น ประเมินระหว่างนักเรียนทำกิจกรรม ระหว่างการทำงานกลุ่ม/โครงการ วันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ เหตุการณ์/งานพิเศษ ฯลฯ
- ๖. วิเคราะห์ผลและจัดการข้อมูลการประเมิน ได้แก่ รายการกระบวนการ แฟ้มสะสมงาน การบันทึกข้อมูล ฯลฯ
- ๗. สรุปผลการประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อบกพร่องการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีที่เป็น การประเมินสรุปรวมเพื่อพิจารณาตัดสินการเลื่อนชั้น โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ นำผลการประเมินระหว่างเรียนมาประกอบการพิจารณาด้วย

๕. ถาม : การเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ สอดคล้องกับการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยหรือไม่ ?

ตอบ : การเรียนรู้ตามแนวการจัดการศึกษา หมวด ๔ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มีความสอดคล้องกับวิธีการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยอยู่บ้าง เพราะทบวงมหาวิทยาลัยได้มีความพยายามที่จะปรับวิธีการสอบคัดเลือก โดยนำผลการเรียนส่วนหนึ่งในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไปเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย ถึงแม้ว่าขณะนี้ให้ความสำคัญเพียงร้อยละ ๑๐ ก็ตาม แต่ด้วยข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตามมาตรา ๒๖ ที่ว่า ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ ซึ่งขณะนี้ได้มีความพยายามที่จะปรับวิธีการสอบคัดเลือกโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกที่หลากหลาย อาทิ การใช้ข้อสอบมาตรฐานในการคัดเลือก หรือการให้สถานศึกษาเป็นผู้คัดเลือกรับนักศึกษาเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเอง โดยพิจารณาจากข้อสอบมาตรฐานส่วนหนึ่ง และพิจารณาผลงานของนักศึกษาที่ได้เคยทำในระดับมัธยมศึกษาอีกส่วนหนึ่ง ดังนั้น ผลการเรียนของนักเรียนจะเปลี่ยนจากระบบคะแนนเป็นระบบความสามารถ ผลงานและการร่วมกิจกรรม ในอนาคตการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ทั้งในระบบ นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย แนวทางและวิธีการสอบ

คัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยจะต้องเปิดกว้างและหลากหลายมากยิ่งขึ้น และจะมีการนำผลการเรียนในสถานศึกษา มาใช้ประกอบการพิจารณาในสัดส่วนที่สูงกว่าในปัจจุบัน

๖. ถาม : ปัจจุบันจำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไปและนักเรียนมีศักยภาพการเรียนรู้ต่างกัน อีกทั้งครูมีชั่วโมงสอนและภาระงานอื่นอีกมาก การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลจะสอนได้อย่างไร ?

ตอบ : ในการจัดการเรียนการสอนที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือ ครูต้องรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล การจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น อัตราส่วนนักเรียนต่อครูต้องไม่สูงมากเกินไป ในการปฏิรูปการศึกษา จึงมีความพยายามจะแก้ไขปัญหานี้ แต่ขณะที่การแก้ไขโดยระบบยังดำเนินการไม่เสร็จสิ้น ครูจำเป็นต้องใช้ความสามารถในการจัดการศึกษา หากครูมีชั่วโมงสอนและภาระกิจอื่น ๆ มาก ครูต้องเพิ่มศักยภาพของการบริหารเวลาให้ได้และเชื่อมโยงงานสอนกับภาระกิจอื่นเข้าด้วยกันเท่าที่จะเป็นไปได้

สำหรับการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ครูค้นพบความแตกต่างอย่างรวดเร็ว คือ การให้ผู้เรียนเรียนและทำงานเป็นกลุ่ม เป็นวิธีการสอนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง แทนการบอกความรู้ ทั้งนี้ ครูต้องมีใบงานกลุ่มที่ชัดเจนและคอยสังเกตผู้เรียนในขณะที่ทำงานกลุ่ม ทั้งนี้ ครูจะต้องตั้งเป้าหมายไว้ เช่น วันนี้กิจกรรมช่วงเช้าจะต้องรู้จักผู้เรียนให้ได้ ๑๐ คน และช่วงบ่ายให้ได้อีก ๑๐ คน จนครบหมดทุกคนในชั้นเรียน เป็นต้น สิ่งที่ครูต้องสังเกตผู้เรียนก็คือ การตั้งคำถาม การคิดของผู้เรียน การแก้ปัญหา การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน การแสดงความคิดเห็น ฯลฯ จากนั้นช่วงท้ายชั่วโมงครูก็จดบันทึกไว้ นอกจากนี้สามารถดูจากผลงานของผู้เรียน ความสามารถในการใช้ภาษาและการสื่อสารกับผู้อื่น เป็นต้น

๗. ถาม : ผู้บริหารควรมีบทบาทในการบริหารสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดอย่างไรบ้าง ?

ตอบ : การบริหารสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ผู้บริหารควรมีบทบาทที่สำคัญ คือ

❖ ปรับเปลี่ยนแนวคิดในการบริหารจัดการเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยสนับสนุนและมีส่วนร่วมกับผู้เรียนและครูในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

- ❖ กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนไว้ในธรรมนูญโรงเรียนที่มีแผนงานในการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ หมวด ๔ ที่ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา
- ❖ นำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้กำหนดนโยบายของสถานศึกษา
- ❖ บริหารจัดการให้เอื้ออำนวยความสะดวกให้ครูผู้สอนมีเสรีในการคิดพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ ทำวิจัยในชั้นเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู การทำงานเป็นทีม ผนึกกำลังระหว่างกลุ่มวิชาเพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ให้ได้ตามมาตรฐานหลักสูตร
- ❖ พัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆเป็นห้องเรียน
- ❖ จัดให้มีระบบนิเทศภายใน ช่วยเหลือครูในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๘. ถาม : การขยายวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสู่ครูเครือข่าย ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของครูต้นแบบ มีวิธีที่จะทำให้เป็นเครือข่ายที่ยั่งยืนได้อย่างไร และจะส่งเสริมให้ครูทั้งประเทศทำตามได้อย่างไร ?

ตอบ : วิธีการขยายเครือข่ายของครูต้นแบบ ไม่ใช่การถ่ายทอดเชิงลอกเลียนแบบ แต่เป็นกระบวนการที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ไปพร้อมกันทั้งครูต้นแบบและครูเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดข้อคิด ข้อค้นพบใหม่ ๆ ตลอดเวลา ทำให้ได้ความรู้ใหม่ ๆ จึงรู้สึกสนุก และมีความสุขในการทำงาน

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของครูต้นแบบและครูเครือข่าย สามารถขยายประสบการณ์ของตนเองไปสู่ครูอีกจำนวนมากในอัตราส่วนทวีคูณตลอดเวลา เช่น ครูต้นแบบ ๑ คน ต่อครูเครือข่าย ๑๐ คน และครูเครือข่ายขยายต่ออีก ๑ : ๑๐ จะได้ครูเครือข่ายเพิ่มอีกเป็นจำนวน ๑๐๐ คน และเพิ่มมากขึ้นออกไปในลักษณะดาวกระจาย ซึ่งบทบาทสำคัญของครูต้นแบบนี้สามารถทำประโยชน์ต่อเพื่อนครูในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงได้รับการยกย่องจากทุกส่วนของสังคม อันเป็นผลให้ครูต้นแบบทุ่มเท เสียสละ อดทน และพัฒนาตนเองเสมอ โดยมุ่งมั่นให้ผลการปฏิบัติงานนั้นยั่งยืนตลอดไป

การขยายเครือข่ายดังกล่าว หากได้มีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้แผ่ขยายในวงกว้างถึงครูทุกคน อันจะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงในเวลาไม่นาน

๙. **ถาม :** ครูจะช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาครอบครัวให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างไร

ตอบ : ปัญหาครอบครัวมีมากมายหลายสาเหตุ อาทิ ความยากจน ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น ฯลฯ สำหรับปัญหาความยากจนนั้น รัฐมีกลไกสำคัญในการแก้ไข กล่าวคือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา ๑๐ ได้กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (ค่าใช้จ่ายหมายถึง ค่าเล่าเรียนและค่าบำรุงการศึกษา) อีกทั้งยังมีกองทุนกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาด้วย

ส่วนปัญหาครอบครัวแตกแยก หรือขาดความอบอุ่นนั้น “ครู” เป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ครูต้องมีความรักและเข้าใจในตัวผู้เรียนเป็นรายบุคคล พยายามช่วยเหลือผู้เรียนเป็นพิเศษ ให้ความมากพอ จัดกิจกรรมซ่อมเสริม ประสานกับครอบครัว รวมทั้งให้กำลังใจและติดตามผู้เรียนอยู่เสมอ

หนังสือ**ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด** นี้ได้นำเสนอแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ของหมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา ได้กำหนดหลักการว่าผู้เรียนเป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา ซึ่งรวมถึงการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียนมาช้านานแล้ว แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจแต่ในภาคทฤษฎี เมื่อถึงคราวนำไปปฏิบัติจะจบลงด้วยการจัดการที่ความสำคัญมิได้อยู่ที่ผู้เรียน กลับกลายเป็นเนื้อหาวิชาแต่เพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้เรียนได้แต่เรียนรู้ตัวความรู้ด้วยการท่องจำมากกว่าการใช้ความคิด หรือการใช้ความจำได้เป็นฐานที่มีการต่อยอดด้วยความคิด เพราะครูสอนโดยการบอกและการสั่งการมากกว่าการชี้แนะ การกระตุ้นให้คิด ดังที่หนังสือเล่มนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งในสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ ที่สมควรได้รับการแก้ไขพร้อม ๆ กับปัญหาอื่น ๆ อีกหลายด้าน

หนังสือเล่มนี้ได้แสดงให้เห็นว่ายังมีครู ผู้บริหารสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่มีความรู้ ความสามารถได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อน ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา เรียนรู้วิธีต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการทุกด้านของเขา

การเรียนรู้ที่สมบูรณ์จะต้องผ่านการมีส่วนร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมทำจริง และร่วมประเมินผลโดยผู้เรียน กระบวนการนี้จะก่อให้เกิดความสุขแก่ตัวผู้เรียน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอย่างต่อเนื่อง ตามบทบาทของแต่ละฝ่าย เช่น ผู้สอนทำหน้าที่ให้กำลังใจ ออกแบบกิจกรรม และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อำนวยความสะดวก และเป็นพี่ปรึกษา ช่วยให้ผู้เรียนแสดงบทบาท ค้นพบความสามารถของตนเอง พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา หรือไอคิว และพัฒนา ความสามารถทางอารมณ์ หรือ อีคิว

ในกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ครูหรือผู้สอนมิได้มีความสำคัญน้อยลง แต่ยังคงมีความสำคัญอย่างมาก หรืออาจจะยิ่งมากกว่าเดิม เพราะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนฐานของผล

ประโยชน์อันสูงสุดที่ผู้เรียนพึงได้รับตามสิทธิพื้นฐาน ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครองจำเป็นต้องรู้จักคิดค้น สร้างสรรค์ และจัดสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวย รวมทั้งเปิดทางใหม่ ๆ ให้แก่ผู้เรียน ให้เขาได้ค้นพบและรู้จักตัวเอง ดังนั้นผู้เรียนจะต้องได้ฝึกใช้ปัญญาขั้นสูงกว่าการท่องจำ นั่นคือการได้ใช้สติปัญญาด้านการรู้จัก วิเคราะห์ สร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหา และสังเคราะห์เป็นสาระความรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง รวมทั้งเกิดทักษะการเรียนรู้ที่มีหลากหลายวิธี เช่น การค้นคว้า อภิปราย ถกเถียง สะท้อนความคิด ลงมือปฏิบัติจริงทั้งที่ทำงานคนเดียว และทำงานกลุ่ม ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะร่วมมือช่วยเหลือกันและกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ครูผู้สอนรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลและสนับสนุนให้แต่ละคนวางแผนการเรียนรู้ตามความสนใจและเรียนตามลีลาความถนัดของตนเองได้

การจัดการกระบวนการเรียนการสอนซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้เช่นนี้ เป็นการให้ความสำคัญ หรือประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียน ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงทั้งด้านความรู้ เจตคติและการปฏิบัติ รวมทั้งด้านคุณธรรม และด้านคุณค่าต่อตนเองและต่อสังคมด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ ได้ให้หลักการและกรอบแนวคิด แนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อให้คนไทยพัฒนาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ไว้ตามที่นักวิชาการ นักคิด นักปฏิบัติ นักบริหาร และผู้เรียน วาดฝันไว้บนฐานกรอบความคิดของพระราชบัญญัติดังกล่าว นั่น คือ คนไทย เป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข

บัดนี้ถึงเวลาที่ทุกฝ่ายในสังคมไทย โดยเฉพาะฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การเรียนรู้ จะต้องร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน รวมทั้งผู้เรียนด้วย เพื่อปฏิรูปวัฒนธรรมการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อผู้เรียน จากเดิมที่ละเลยไม่ให้ความสำคัญ มาเป็นการมองผู้เรียนว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ เป็นมนุษย์ผู้มีศักดิ์ศรี มีสิทธิหน้าที่ ที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพราะเขามีสมองมีความคิดเป็นของตนเอง มีธรรมชาติของความอยากรู้อยากเห็น ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และต้องการมีความสุขในกระบวนการเรียนรู้ของตน

สาระทั้งหมดที่นำเสนอไว้ในทุกบทของหนังสือ ได้พัฒนาขึ้นจากการประมวลองค์ความรู้ด้านทฤษฎีการเรียนรู้และจากประสบการณ์ด้านการปฏิบัติที่หลากหลายของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่เคยมีการนำเสนอไว้ในหลาย ๆ ที่ ต่างกรรม ต่างวาระ ต่างรูปแบบ โดยได้ผ่านการพิจารณากลับกรองตรวจสอบของคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และของ

กระทรวงศึกษาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ครูผู้มีประสบการณ์การสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เรียน

สาระที่ได้สังเคราะห์และนำเสนอโดยสรุปในหนังสือนี้ อาจยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะคณะผู้จัดทำตระหนักว่าความหมาย แนวคิด และแนวทางของ “การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด” จะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบท และตามเงื่อนไขของเวลา อีกทั้ง การปฏิบัติวัฒนธรรมการเรียนรู้ เป็นเรื่องที่ต้องการให้ผู้มีส่วนได้เสีย และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ช่วยกันค้นคิด ค้นคว้าจากประสบการณ์เป็น เวลาต่อเนื่องให้ลึกซึ้งและหลากหลาย จึงมีวัตถุประสงค์ของการนำเสนอเพื่อจุดประกาย ขยายความคิด เพื่อพิชิตความไม่รู้ ให้มีการนำไปสู่การปฏิบัติจริง เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ในแนวทางที่พึงประสงค์ตามที่ ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ในที่สุด

เกรียงไกร ไชยเมืองดี. รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในจังหวัดลำพูน นครสวรรค์ เชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, ๒๕๔๒. (อัดสำเนา).

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **บั้นสมองของชาติ : ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร :
ซัลเซล มีเดีย, ๒๕๔๓.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **การเรียนรู้...สู่ทักษะชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **ก้าวสู่สหัสวรรษใหม่ เด็กไทยเรียนรู้อย่างมีความสุข.**
กรุงเทพมหานคร : วีทีซีคอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๔๓.

-----**รายงานสรุปสาระการพัฒนาเทคนิคพัฒนาศักยภาพสมองให้เต็มประสิทธิภาพ.** กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓

-----**หลากหลายวิธีสอนของครูต้นแบบ ๒๕๔๑ วิชาคณิตศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี จำกัด,
๒๕๔๒.

-----**หลากหลายวิธีสอนของครูต้นแบบ ๒๕๔๑ วิชาภาษาไทย.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี จำกัด,
๒๕๔๒.

-----**หลากหลายวิธีสอนของครูต้นแบบ ๒๕๔๑ วิชาวิทยาศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี จำกัด,
๒๕๔๒.

-----**แนวคิดและวิสัยทัศน์การปฏิรูปการเรียนรู้.** (เอกสารประกอบการประชุมอนุกรรมการปฏิรูปการ
เรียนรู้) กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๒. (อัดสำเนา).

โครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. **ความจริงของแผ่นดิน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตะวันออก,
๒๕๔๑.

-----**ความฝันของแผ่นดิน.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตะวันออก, ๒๕๔๐.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **จาก Instructionism สู่ Constructionism.** กรุงเทพมหานคร : วชิราวุธวิทยาลัย,
๒๕๔๑.

ประเวศ วะสี. **ปฏิรูปการศึกษา ยกเครื่องทางปัญญา ทางรอดพ้นจากความหายนะ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.

-----**พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โอเอ็นจีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๒.

พาดิ พลชนินธุ์. **ความหมาย “การจัดการเรียนการสอนที่ยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด”**. จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ วันที่ ๑๖-๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ โรงแรมปรินซ์พาเลซ กรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.

เยาวพฤกษ์. **ครุต้นแบบ “สุภาภรณ์ มั่นเกตุวิทย์”**. บทสัมภาษณ์ในไลฟ์แอนด์แฟมิลี, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔๙ เมษายน ๒๕๔๓. กรุงเทพมหานคร : แพลนพรีนติ้ง, ๒๕๔๓.

รุ่ง แก้วแดง. **ปฏิวัติการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑.

-----**ปฏิวัติตัวตนธรรมการเรียนรู้อ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๒. (อัดสำเนา).

วิชัย วงษ์ใหญ่. **กระบวนทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์พรีนติ้ง, ๒๕๔๒.

ศึกษานิเทศกร, กระทรวง. กรมสามัญศึกษา, **การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

-----**แนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา : การจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

สถาบันศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (มายา). **เด็กน้อยสุขใจ**. (เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่อง การจัดการเรียนรู้อยู่ด้วยวิธีจัดประสบการณ์). กรุงเทพมหานคร : สถาบันศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา, ๒๕๔๐. (อัดสำเนา).

สถาพร เจริญผ่อง. **“ความหมายการจัดการเรียนการสอนที่ยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด”**. จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ วันที่ ๑๖-๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ โรงแรมปรินซ์พาเลซ กรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.

สุพิน ธนวัฒน์เสรี. **“เรียนแบบ Project Approach ที่โรงเรียนวนิช”**. **สานปฏิรูป**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๒.

สุมน อมรวิวัฒน์. การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์.

กรุงเทพมหานคร : โครงการกิตติเมธี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
๒๕๕๒.

----- . “ทำไมต้องปฏิรูปการเรียนรู้”. ในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร
: ไอเดียสแควร์, ๒๕๕๑.

สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ. การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย : การศึกษาเชิงมนุษยวิทยา.

กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

Gardner, Howard. *Intelligence Reframed Multiple Intelligences for the 21st Century*.

New York : A Member of the Perseus Books Groups, 1999.

รายนามคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

๑. ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี	ประธานคณะกรรมการ
๒. นายรุ่ง แก้วแดง	รองประธานคณะกรรมการ
๓. นายอำรุง จันทวานิช	รองประธานคณะกรรมการ
๔. อธิบดีกรมสามัญศึกษา	อนุกรรมการ
๕. เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๖. นายไกรฤทธิ บุญเกียรติ	อนุกรรมการ
๗. ศาสตราจารย์จรรยา สุวรรณทัต	อนุกรรมการ
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุปผชาติ ทัพทิกธณ์	อนุกรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม	อนุกรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์	อนุกรรมการ
๑๑. นางรัชณี ธงไชย	อนุกรรมการ
๑๒. รองศาสตราจารย์วิชัย วงษ์ใหญ่	อนุกรรมการ
๑๓. นายวิพรรค เรืองพิทยา	อนุกรรมการ
๑๔. นายวิศิษฐ์ ศรีวัชรรัตน์	อนุกรรมการ
๑๕. รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงศันสนีย์ จิตรคุปต์	อนุกรรมการ
๑๖. ศาสตราจารย์สุนน อมรวิวัฒน์	อนุกรรมการ
๑๗. นางสาวเลขา ปิยะอัจฉริยะ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๘. นายดิเรก พรสีมา	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๙. นายมังกร กุลวานิช	อนุกรรมการและเลขานุการ
๒๐. เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (นางสาวมยุรี จารุปาน)	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (นางสาวศศิธร เล็กสุขศรี)	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๒. เจ้าหน้าที่มูลนิธิสตศศรี - สฤษดิ์วงศ์ (นายวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์)	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

รายนามคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ

๑. ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี	ประธานคณะกรรมการ
๒. รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ(นายทองคุณ หงส์พันธุ์)	รองประธานคณะกรรมการ
๓. นายรุ่ง แก้วแดง	รองประธานคณะกรรมการ
๔. อธิบดีกรมวิชาการ	รองประธานคณะกรรมการ
๕. ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์	อนุกรรมการ
๖. นายกมล สุตประเสริฐ	อนุกรรมการ
๗. นายโกวิท ประวาลพุกษ์	อนุกรรมการ
๘. ศาสตราจารย์อุทุมพร จามรมาน	อนุกรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์วิชัย วงษ์ใหญ่	อนุกรรมการ
๑๐. รองศาสตราจารย์ประภาภัทร นิยม	อนุกรรมการ
๑๑. รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงคันทน์นีย์ ฉัตรคุปต์	อนุกรรมการ
๑๒. รองศาสตราจารย์นาดยา ปิณฑชานนท์	อนุกรรมการ
๑๓. เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑๔. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	อนุกรรมการ
๑๕. เลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ	อนุกรรมการ
๑๖. เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการครู	อนุกรรมการ
๑๗. อธิบดีกรมสามัญศึกษา	อนุกรรมการ
๑๘. อธิบดีกรมอาชีวศึกษา	อนุกรรมการ
๑๙. อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน	อนุกรรมการ
๒๐. อธิบดีกรมพลศึกษา	อนุกรรมการ
๒๑. อธิบดีกรมศิลปากร	อนุกรรมการ
๒๒. อธิบดีกรมการศาสนา	อนุกรรมการ
๒๓. อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	อนุกรรมการ
๒๔. ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	อนุกรรมการ
๒๕. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นางอารีรัตน์ วัฒนสิน)	อนุกรรมการ

๒๖. ผู้อำนวยการสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร	อนุกรรมการ
๒๗. ผู้อำนวยการสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง	อนุกรรมการ
๒๘. นางสุภรณ์ สภาพงศ์	อนุกรรมการและเลขานุการ
๒๙. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหลักสูตร	อนุกรรมการและเลขานุการ
๓๐. นางสาวเสชา ปิยะอัจฉริยะ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๓๑. ผู้อำนวยการกองวิชาการบริหารงานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู	อนุกรรมการและเลขานุการ
๓๒. นางเพชรรา พิพัฒน์สันติกุล	อนุกรรมการและเลขานุการ
๓๓. นางจิตรา ทองเกิด	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔. นักวิชาการศึกษาศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕. นักวิชาการศึกษานักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (นางสาวศศิธร เล็กสุขศรี)	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๖. นักวิชาการศึกษานักงานสภาสถาบันราชภัฏ (นางสมปอง วิฑูรย์)	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๗. เจ้าหน้าที่มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์ (นายวิวัฒน์ คดีธรรมนิตย์)	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาหนังสือ

๑. ศาสตราจารย์ชัยอนันต์ สมุทวณิช	ผู้บังคับการวชิราวุธวิทยาลัย
๒. รองศาสตราจารย์วิชัย วงษ์ใหญ่	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มศว.ประสานมิตร
๓. รองศาสตราจารย์อุษณีย์ โพธิ์สุข	ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มศว.ประสานมิตร
๔. รองศาสตราจารย์ลำดวน เกษตรสุนทร	คณบดีคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา
๕. นายชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์	ผู้อำนวยการสำนักงานโครงการพิเศษ สปช.
๖. นายประวิทย์ บึงสว่าง	ครูแห่งชาติ ปี ๒๕๔๑
๗. นางสาวสาตี ศิลปธรรม	ครูแห่งชาติ ปี ๒๕๔๒
๘. นายชาติรี ลำราญ	ครูต้นแบบ ปี ๒๕๔๑
๙. นางสุภาภรณ์ มั่นแกตุวิทย์	ครูต้นแบบ ปี ๒๕๔๑

๑๐. นายณรงค์ รมณีกุล

๑๑. นายสำเร็จ จันทร์โอกุล

ศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขต ๒ จังหวัดลพบุรี

ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลวัดปรีดาภิบาล สปช.

คณะทำงาน

๑. ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

๓. นางสมศรี กิจชนะพานิชย์

๕. นางสาวบุญเทียม ศิริปัญญา

๗. นายสำเนา เนื้อทอง

๙. นางพัชราพรรณ กฤษฏาจินดารุ่ง

๒. ดร.วรัญพร แสงนภาพร

๔. นางสาวศศิธร เล็กสุขศรี

๖. นายวีระ พลอยครบุรี

๘. นางสาวประวีณา ชะลุย

๑๐. นางเสวียง ศรีพันธุ์

บรรณาธิการ

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์